

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Katedra účetnictví a financí

Studijní program: Ekonomika a management
Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POHLEDÁVKY V OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI A JEJICH
ÚČTOVÁNÍ

Vedoucí práce:
Ing. Hana Čermáková

Autor práce:
Petra Kolomazníková

2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Pohledávky v obchodní společnosti a jejich účtování“ vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V Českých Budějovicích dne 21. dubna 2006

.....
Petra Kolomazníková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Ing. Haně Čermákové, vedoucí mé bakalářské práce, za odborné vedení, připomínky a spolupráci, a Dopravnímu podniku města České Budějovice, a. s., konkrétně paní Zdeňce Řehákové, hlavní účetní, za poskytnuté informace a odbornou pomoc při zpracování praktické části.

Abstract

The main topic discussed in my bachelor's thesis is "trading company's receivables and their reporting." The goal of this thesis is to analyze the receivables and the mode of their reporting in a specific trading company. The thesis is divided into two sections – theoretical and practical. The former section deals with the legal stipulations applicable to receivables as such, their origination, reporting, settlement of overdue receivables, i.e. depreciation (pursuant to the Income Tax Act) and adjustments (pursuant to the Reserves Act), and securing and termination of receivables. The latter section – practical – focuses on a specific enterprise, namely Dopravní podnik města České Budějovice, a.s. (České Budějovice Transport Company). This section contains an analysis of the receivables recorded by the company. They include receivables from supplier-customer relations, receivables from traffic inspections ("stowaways"), receivables from employees and tax receivables from the state (excessive VAT deductions). Specific examples of the company's receivables and the mode of their reporting are also included.

Key words

Receivables

Reporting

Depreciation

Adjustments

Analysis of the receivables

OBSAH:

1 ÚVOD	7
2 TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA POHLEDÁVEK	9
2.2 VZNIK A OCENĚNÍ POHLEDÁVEK.....	10
2.3 ÚČTOVÁNÍ POHLEDÁVEK	12
2.4 POHLEDÁVKY PO LHŮTĚ SPLATNOSTI	17
2.5 OPRAVNÉ POLOŽKY K POHLEDÁVKÁM	18
2.5.1 Zákonné opravné položky k nepromlčeným pohledávkám po 31. 12. 1994.....	19
2.5.2 Zrušení opravných položek k nepromlčeným pohledávkám po 31. 12. 1994.....	21
2.5.3 Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkursním a vyrovnacím řízení .	22
2.5.4 Ostatní opravné položky	23
2.6 ODPIS POHLEDÁVEK.....	24
2.6.1 Jednorázový odpis	24
2.6.2 Postupný odpis.....	25
2.6.3 Účetní odpis.....	27
2.7 ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK	28
2.8 ZÁNİK POHLEDÁVEK	33
3 PRAKTICKÁ ČÁST	35
3.1 CHARAKTERISTIKA PODNIKU.....	35
3.2 POHLEDÁVKY Z DODAVATELSKO – ODBĚRATELSKÝCH VZTAHŮ	38
3.2.1 Analýza pohledávek	38
3.2.2 Zákonné a ostatní opravné položky k pohledávkám	40
3.2.3 Odpisy pohledávek	43
3.2.4 Prevence proti vzniku peněžních pohledávek vůči zákazníkům	50
3.2.5 Vymáhání peněžních pohledávek.....	50
3.3 POHLEDÁVKY Z PŘEPRAVNÍ KONTROLY.....	51
3.3.1 Účtování smluvních pokut.....	52
3.3.2 Opravné položky k pohledávkám v přepravní kontrole	55
3.3.3 Vymáhání pohledávek z přepravní kontroly	56
3.4 POHLEDÁVKY ZA ZAMĚSTNANCI.....	57
3.5 STÁT – DAŇOVÉ POHLEDÁVKY	59

4 ZÁVĚR	61
5 POUŽITÁ LITERATURA	64
6 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	65
7 PŘÍLOHY	66

1 Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla věnovat pohledávkám v obchodní společnosti a jejich účtování. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části se zabývám právní úpravou pohledávek, jejich vzniku, ocenění, účtování, opravnými položkami, odpisy pohledávek, jejich zajištění a zániku. V praktické části se věnuji účtování pohledávek a jejich problematice v obchodní společnosti, konkrétně v Dopravním podniku města České Budějovice, a. s.

Pohledávka z obchodního styku vznikne z důvodu dodání zboží nebo poskytnutí služby. Pohledávky představují práva, resp. nároky podniků vůči jiným subjektům na příjem peněžních prostředků, popř. věcná plnění od těchto subjektů. Většina společností prodává zboží nebo poskytuje služby na faktury s určitou, přiměřenou dobou splatnosti. Pokud není pohledávka ve stanovené lhůtě splatnosti uhrazena, vzniká pohledávka po lhůtě splatnosti. Lhůta splatnosti je jedním z nejdůležitějších kritérií členění pohledávek. Podle doby splatnosti lze pohledávky členit na krátkodobé (doba splatnosti kratší než 1 rok) a dlouhodobé (doba splatnosti delší než 1 rok). Dalším hlediskem pro členění pohledávek je jejich členění a uspořádání v rozvaze (pohledávky z obchodních vztahů, za zaměstnanci, za společníky apod.).

U každé společnosti, kde vznikají pohledávky, je žádoucí vytvořit přehledný systém, jak s nimi nakládat. Je vhodné si rozdělit odběratele podle znalosti do několika skupin podle jejich dosavadní platební disciplíny, podle velikosti a opakovanosti dodávek a přiřadit jednotlivým skupinám podle toho platební podmínky. Každá společnost by si měla vytvořit specifický systém řízení podle svých zkušeností, rozsahu a druhu činností, kterými se zabývá. Sledování výše pohledávek v podnicích je důležité, neboť na tom závisí finanční zdraví firmy.

V současné době se prakticky nesetkáme s podnikatelským subjektem, jehož všechny pohledávky by byly hrazeny do doby jejich splatnosti. Jestliže není pohledávka zaplacená ve lhůtě splatnosti, stává se velmi problematickou částí oběžného majetku účetních jednotek. Neuhrazená pohledávka se stává příčinou možných podnikatelských problémů, má velký dopad na poplatníky vedoucí účetnictví, neboť musí zdanit výnos za poskytnuté

zboží a služby, i když jim odběratelé neuhradí vzniklou pohledávku ve lhůtě splatnosti, popř. je pohledávka zcela nedobytná. Výnos podléhající dani z příjmů se totiž váže ke dni, ve kterém byla dodávka splněna nebo služba poskytnuta, nikoliv ke dni zaplacení pohledávky. Neuhrazení pohledávek má negativní vliv na peněžní toky podniku, zhoršuje finanční ukazatele a může vést i k platební neschopnosti podniku.

V případě poklesu hodnoty pohledávek zjištěných na základě výsledků inventarizace může účetní jednotka tvořit zákonné opravné položky v souvislosti s § 8 Zákona o rezervách č. 593/1992 Sb., které jsou daňově uznatelným nákladem. Účetní jednotka má možnost si o tuto částku opravné položky upravit výsledek hospodaření. Opravné položky k pohledávkám představují dočasné (nepřímé) snížení hodnoty pohledávek.

Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., § 24 umožnil účetním jednotkám vedoucím účetnictví v určitých případech a při splnění zákonem stanovených podmínek odepsat vybrané pohledávky po lhůtě splatnosti částečně (postupně - týká se pohledávek se splatností do 31. 12. 1994) nebo jednorázově do daňově uznatelných nákladů, a tím upravit dosažený výsledek hospodaření. Pohledávky se splatností do 31. 12. 1994, které podnik postupně odpisoval, by měly být v současnosti již odepsané. Odpisy pohledávek představují trvalé (přímé) snížení hodnoty pohledávek.

Účetní jednotka má také možnost tvořit odpisy a opravné položky, které nemají návaznost na zákon o daních z příjmů a zákon o rezervách a nejsou považovány za daňově uznatelný výdaj (náklad). Podmínky těchto odpisů a tvorby a zrušení těchto opravných položek k pohledávkám by měly být stanoveny ve vnitropodnikové směrnici podniku.

Ke snížení rizika spojeného se vznikajícími pohledávkami a s nedobytnými pohledávkami slouží jejich zajištění. Obecnými formami zajišťování pohledávek jsou právní instituty, jako např. zástavní právo, postoupení pohledávky, různé formy ručení apod. Pohledávky se jistí i opatřeními v platebním styku, např. dokumentárním inkasem, dokumentárním akreditivem, zárukami atd.

2 Teoretická část

2.1 Právní úprava pohledávek

Pojem pohledávka je v právu chápán jako právo, které vzniká jednomu účastníku vůči druhému účastníku. Obsahem práva je vyžadovat určité, přesně vymezené plnění, a to z určitého právního důvodu. Účastníky tohoto právního vztahu nazýváme věřitel (právo na plnění) a dlužník (povinnost splnit svůj závazek). Tyto závazkové vztahy jsou upravovány v § 488 Občanského zákoníku, kde je stanoveno, že: závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost.

Pohledávky vznikají nejčastěji na základě smlouvy. Obchodní závazkové vztahy, kam patří zejména podmínky uzavírání jednotlivých druhů smluv, např. podmínky kupní smlouvy, povinnosti prodávajícího a kupujícího, nalezneme v § 409 - § 470 Obchodního zákoníku.

Způsoby oceňování pohledávek upravuje Zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb. Náklady, které jsou součástí pořizovací ceny pohledávky, vymezuje Prováděcí vyhláška č. 500/2002 Sb. V této vyhlášce najdeme i vymezení dlouhodobých a krátkodobých pohledávek z hlediska obsahového.

České účetní standardy pro podnikatele č. 017 upravují postupy účtování pohledávek a obsahově vymezují účtovou třídu 3 – *Zúčtovací vztahy* a účtovou třídu 4 – *Kapitálové účty a dlouhodobé závazky* (odložená daňová pohledávka). České účetní standardy pro podnikatele č. 5 upravují také účtování opravných položek k pohledávkám.

Podnikatele, kteří vedou účetnictví, bude zajímat zdaňování výnosů z dodávek a zboží a z poskytování služeb, pokud jim odběratelé neuhradí ve lhůtě splatnosti vzniklou pohledávku. Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., § 24 umožňuje poplatníkům za vymezených podmínek odpis pohledávek po lhůtě splatnosti do daňových nákladů. Tento zákon rovněž stanoví pravidla pro uplatnění daňově uznatelných nákladů při postoupení pohledávky nebo při vkladu pohledávky.

V rámci Zákona o rezervách č. 593/1992 Sb. je upraven postup pro vytváření opravných položek (způsob tvorby a jejich výše) k pohledávkám za dlužníky v konkurzním a vyrovnacím řízení (§ 8), k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994 (§ 8a) a k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh (§ 8b). V § 8c tohoto zákona, jehož účinnost je od 1. 1. 2006, je uveden postup tvorby opravných položek v případě, že poplatník nepostupuje dle § 5, 5a, 6, 8, 8a a 8b zákona o rezervách.

2. 2 Vznik a ocenění pohledávek

Pohledávka z obchodního styku vzniká na základě ujednání, kdy jedna strana (dodavatel zboží, služeb) se zaváže, že za úhradu poskytne plnění druhé straně (odběratel – příjemce plnění). Znamená to tedy, že na straně dodavatele (věřitele) vzniká pohledávka, na straně odběratele (dlužníka) vzniká závazek. Pohledávka vzniká nejčastěji na základě smlouvy. Vzniklá smlouva musí mít náležitosti platného právního úkonu. Kromě pohledávek za odběrateli existují i jiné druhy pohledávek, např. za zaměstnanci, nároky na dotace a odpočty daní, za jinými partnery než odběrateli atd.

Z účetního hlediska pohledávky z dodavatelsko – odběratelských vztahů představují dosud nezaplacené faktury za výrobky, zboží a služby prodané odběrateli. Vznikají z časového odstupu mezi vystavením faktury odběrateli za dodané výrobky a zaplacením této faktury. Doba splatnosti závisí na dohodě dodavatele a odběratele. Veškeré pohledávky se nacházejí v rozvaze účetní jednotky na straně aktiv a jsou součástí oběžného majetku.

Pohledávky rozeznáváme:¹

Z hlediska času:

- a) krátkodobé – pohledávky, které k okamžiku, ke kterému je účetní závěrka sestavena, mají dobu splatnosti 1 rok a kratší,
- b) dlouhodobé – pohledávky, které k okamžiku, ke kterému je účetní závěrka sestavena, mají dobu splatnosti delší než 1 rok.

---

¹ Vyhláška č. 500/2002 Sb., § 10, § 11

Z hlediska účelu:

- a) pohledávky z obchodních vztahů,
- b) pohledávky ke společníkům a účastníkům sdružení,
- c) pohledávky v podnicích s rozhodujícím vlivem,
- d) pohledávky v podnicích s podstatným vlivem,
- e) sociální zabezpečení,
- f) daňové pohledávky a dotace,
- g) ostatní pohledávky.

Zachycení pohledávek v rozvaze

Aktiva	Rozvaha	Pasiva
A. Stálá aktiva		A. Vlastní kapitál
B. Oběžná aktiva		B. Cizí zdroje
.		.
Pohledávky - dlouhodobé		.
Pohledávky z obchodních vztahů		.
Pohledávky - ovládající a řídicí osoba		.
Pohledávky - podstatný vliv		.
Pohledávky za společníky, členy		.
družstva a za účastníky sdružení		.
Dlouhodobé poskytnuté zálohy		.
Dohadné účty aktivní		.
Jiné pohledávky		.
Odložená daňová pohledávka		.
Pohledávky - krátkodobé		.
Pohledávky z obchodních vztahů		.
Pohledávky - ovládající a řídicí osoba		.
Pohledávky - podstatný vliv		.
Pohledávky za společníky, členy		.
družstva a za účastníky sdružení		.
Sociální zabezpečení a zdravotní		.
pojištění		.
Stát – daňové pohledávky		.
Krátkodobé poskytnuté zálohy		.
Dohadné účty aktivní		.
Jiné pohledávky		.
.		.
C. Ostatní aktiva		C. Ostatní pasiva
Aktiva celkem		Pasiva celkem

Ocenění pohledávek

Dle § 25 odst. 1 písm. g) zákona o účetnictví se oceňují pohledávky při vzniku jmenovitou hodnotou, při nabytí za úplatu, nebo vkladem pořizovací cenou. Dle § 50 Vyhlášky č. 500/2002 Sb. jsou součástí pořizovací ceny pohledávek přímé náklady související s pořízením, například náklady na znalecké ocenění nakupovaných pohledávek, odměny právníkům a provize. Jmenovitou hodnotou pohledávky je v praxi cena výrobků, zboží nebo služeb.

PŘÍKLAD

1. 6. 2003 vznikla společnosti pohledávka za prodej výrobků v ceně Kč 81 968,- + 22 % DPH². Celková hodnota pohledávky je Kč 100 000,- a splatnost pohledávky je 30. 11. 2003.

Účtování:

Rok 2003

01. 06. 2003	Vznik pohledávky splatné k 30. 11. 2003	Kč 100 000,-	
	- cena výrobků	Kč 81 968,-	311/601
	+ DPH 22 %	Kč 18 032,-	311/343

2. 3 Účtování pohledávek

Pohledávky ve směrné účtové osnově³

Směrná účtová osnova určuje uspořádání a označení účtových tříd, popř. účtových skupin nebo i syntetických účtů pro účtování stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, dále o nákladech a výnosech nebo o výdajích a příjmech a o výsledku hospodaření. Toto uspořádání musí zajistit sestavení účetní závěrky. Náplň jednotlivých účtových tříd směrné účtové osnovy upravuje Vyhláška č. 500/2002 Sb. Pro podnikatele jsou závazná pouze první dvě čísla syntetických účtů.

² Základní sazba DPH v roce 2003 činila 22 %

³ Zákon o účetnictví, § 14 odst. 1

Směrná účtová osnova vymezuje pro pohledávky účtovou třídu 3 – *Zúčtovací vztahy*, bez ohledu na to, zda jsou krátkodobé či dlouhodobé.

Účtová třída 3 – *Zúčtovací vztahy* obsahuje následující pohledávky:⁴

- a) pohledávky z obchodních vztahů, tj. dlouhodobé a krátkodobé pohledávky za odběrateli a poskytnuté zálohy dodavatelům, s výjimkou záloh na dlouhodobý majetek a poskytnutých záloh na zásoby (účtová skupina 31 - *Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé)*); rozlišení na dlouhodobé a krátkodobé pohledávky ve vztahu k dohodnuté lhůtě splatnosti se zajistí na analytických účtech k jednotlivým účtům,
- b) zúčtování se zaměstnanci ze závislé činnosti, jakož i ostatní tituly zúčtování ve vztahu k nim, včetně zúčtování sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. Zúčtování s institucemi sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění je pojímáno jak ve vztahu k účetní jednotce, tak ve vztahu k zaměstnancům, jakož i ke společníkům v obchodních společnostech, kteří jsou zároveň v pracovněprávním vztahu ke společnosti (účtová skupina 33 - *Zúčtování se zaměstnanci a institucemi*); účtová skupina 33 - *Zúčtování se zaměstnanci a institucemi* nezahrnuje zúčtování ke společníkům v obchodních společnostech a členům družstva ze závislé činnosti,
- c) zúčtování s finančními orgány z titulu přímých a nepřímých daní, poplatků a dlouhodobých a provozních dotací (účtová skupina 34 - *Zúčtování daní a dotací*),
- d) zúčtování krátkodobých poskytnutých půjček a úvěrů v rámci účetních jednotek konsolidačního celku, pohledávky za upsaný základní kapitál, krátkodobé pohledávky za společníky, pohledávky ze sdružení podle smlouvy o sdružení a pohledávky za členy družstva (účtová skupina 35 - *Pohledávky za společníky, za účastníky sdružení a za členy družstva*),
- e) zúčtování pohledávek z prodeje podniků, pohledávky z emise dluhopisů, jakož i zúčtování jiných pohledávek, které nejsou zachyceny na účtech v předcházejících účtových skupinách (účtová skupina 37 - *Jiné pohledávky a závazky*),

---

⁴ Český účetní standard pro podnikatele č. 017 – *Zúčtovací vztahy*

- f) zúčtování na přechodných účtech aktiv a pasiv pro zajištění nezávislosti jednotlivých účetních období,
- g) zúčtování opravné položky k pohledávkám, vnitřních vztahů v rámci účetní jednotky a vzájemných vztahů mezi účastníky sdružení podle smlouvy o sdružení.

Účtová skupina 31 – Pohledávky

Účtují se zde zejména pohledávky za odběrateli. Pohledávka za odběratelem se vyúčtuje při splnění dodávky vůči odběrateli ve smyslu příslušných ustanovení smlouvy v oblasti obchodních závazkových vztahů. Dále se zde účtují poskytnuté zálohy dodavatelům před splněním smlouvy ze strany dodavatele, ostatní pohledávky z obchodních vztahů, například reklamace vůči dodavatelům a nárok na záruční paušál při převzetí závazků za záruční opravy. Účtují se zde také pohledávky za směnky předané bance k proplacení do doby splatnosti směnky a jiné cenné papíry předané k eskontu bance. Zinkasované směnky předané bance k proplacení a jiné cenné papíry, ale i směnky a jiné cenné papíry neproplacené, bankou vrácené se účtují ve prospěch účtu pohledávek.

Účtová skupina 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi

V této účtové skupině se účtují různé pohledávky za zaměstnanci, například poskytnuté zálohy na cestovní výdaje, zálohy k vyúčtování a uplatnění náhrady za zaměstnanci. Analytické účty se vedou podle jednotlivých zaměstnanců (fyzických osob) na mzdových listech.

Účtová skupina 34 - Zúčtování daní a dotací

Na vrub příslušného účtu se účtuje podle daňových dokladů nárok především vůči finančnímu orgánu na odpočet DPH ve zdaňovacím období, ve kterém po zaúčtování plátce uplatnil nárok na odpočet daně, a to se souvztažným zápisem ve prospěch účtu 37 - *Jiné pohledávky a závazky*. Dále se zde účtuje pohledávka za finančním úřadem při přeplatku daně (daň z příjmů, ostatní přímé daně a poplatky atd.).

Účtová skupina 35 - Pohledávky za společníky, za účastníky sdružení a za členy družstva

V této účtové skupině se účtují pohledávky za upisovateli, tj. akcionáři, či společníky a členy družstva. Zůstatek účtu představuje upsané nesplacené akcie nebo podíly vykazované v Pohledávkách za upsaný základní kapitál.

Účtují se zde také krátkodobé pohledávky za společníky ve veřejné obchodní společnosti, za komplementáři v komanditní společnosti, popřípadě za společníky ve společnosti s ručením omezeným, ve výši předepsané úhrady ztráty, a to souvztažně k příslušnému účtu účtové skupiny 59 - *Daně z příjmů, převodové účty a rezerva na daň z příjmů* vykazovanému v Převodu podílu na výsledku hospodaření společníkům nebo Převodu podílu na výsledku hospodaření společníkům, popřípadě k příslušnému účtu účtové skupiny 43 - *Výsledek hospodaření*.

Dále se zde účtují krátkodobé pohledávky z půjček a úvěrů společníkům v obchodní společnosti, úrok z prodlení při opožděném splacení peněžitého vkladu společníka ve veřejné obchodní společnosti, v komanditní společnosti, či ve společnosti s ručením omezeným, dále krátkodobé půjčky a úvěry za účetními jednotkami konsolidačního celku. Také se zde účtují pohledávky za účastníky sdružení, které není právnickou osobou.

Účtová skupina 37 - Jiné pohledávky a závazky

Na příslušném účtu účtové skupiny 37 - *Jiné pohledávky a závazky* prodávající účtuje o pohledávce z prodeje podniku či jeho části nebo nájmu podniku či jeho části. Účtuje se zde také o pohledávkách z pevných termínovaných operací, o nakoupených a prodaných opcích. Analytické účty se vedou v členění na nákupní a prodejní opce. Emitent dluhopisů v této účtové skupině účtuje o pohledávce z emitovaných dluhopisů.

Dále se zde účtuje i o těchto pohledávkách:

- a) pohledávka na náhradu škody či manka za odpovědnou osobou, souvztažně k příslušnému účtu účtové skupiny 64 - *Jiné provozní výnosy*, pokud tato pohledávka nemá charakter dohadné položky aktivní,
- b) pohledávka řízené společnosti,
- c) pohledávka řídicí společnosti.

Jako o pohledávce se účtuje o vkladu do obchodní společnosti a družstva do doby zápisu vkladu do základního kapitálu v obchodním rejstříku, respektive do doby vydání akcií či zatimních listů.

Účtová skupina 38 - Přejídné účty aktiv a pasiv

Na příslušném účtu vykazovaném v položce Dohadné účty aktivní se účtují dohadné položky aktivní. Jedná se například o pohledávku za pojišťovnou v důsledku pojistných událostí v případech, kdy nebyla ještě poskytnuta pojistná náhrada a pojišťovna nepotvrdila ke konci rozvahového dne konečnou výši náhrady.

Patří sem i výnosové úroky, které nebyly zahrnuty do bankovního vyúčtování za běžné účetní období, respektive toto bankovní vyúčtování bylo chybné, jakož i odhad poplatků z licencí nebo jiných majetkových práv, pokud není ještě známa výše poplatků. Uvedené případy se vyúčtují se souvztažným zápisem ve prospěch příslušného účtu účtových skupin 64 - *Jiné provozní výnosy* nebo 66 - *Finanční výnosy*.

Účtová skupina 39 - Opravná položka k zúčtovacím vztahům a vnitřní zúčtování

V této účtové skupině se účtuje tvorba opravných položek k jednotlivým pohledávkám, jakož i jejich snížení, popřípadě zrušení.

O pohledávce se účtuje také v **účtové třídě 4 – Kapitálové účty a dlouhodobé závazky⁵**, která obsahuje účtovou skupinu 48 – Odložený daňový závazek a pohledávka. Odložená daňová pohledávka se zachytí ve prospěch příslušného účtu účtové skupiny 59 – *Daň z příjmů, převodové účty a rezerva na daň z příjmů* a na vrub příslušného účtu účtové skupiny 48 - *Odložený daňový závazek a pohledávka*. O odložené daňové pohledávce se účtuje pouze tehdy, je-li pravděpodobné, že základ daně, proti kterému bude možné využít rozdíly, je dosažitelný, tedy že tato pohledávka bude uhrazena.

---

⁵ Český účetní standard pro podnikatele č. 017 – Zúčtovací vztahy

2. 4 Pohledávky po lhůtě splatnosti

Z ujednání mezi dodavatelem a odběratelem vyplývá, kdy je pohledávka splatná. Pokud nedojde ve stanovené lhůtě k její úhradě, vzniká pohledávka po lhůtě splatnosti.

Pohledávky po lhůtě splatnosti můžeme členit do dvou skupin:

- a) pohledávky s lhůtou splatnosti do 31. 12. 1994, tzv. „starý blok pohledávek“,
- b) pohledávky s lhůtou splatnosti po 31. 12. 1994, tzv. „nový blok pohledávek“.

Starý blok pohledávek

U „starého bloku pohledávek“ lze uplatnit jako výdaj (náklad) ročně nejvýše zákonem stanovené procento z neuhrazené části hodnoty pohledávky nebo ceny pořízení u pohledávky nabyté postoupením. Lze odpisovat jednotlivé pohledávky, tzv. individuální metodou, nebo soubor pohledávek, tzv. skupinovou metodou.

Vzhledem k tomu, že se jedná o pohledávky se splatností do konce roku 1994 a většina poplatníků využívala možnost maximálního odpisu do daňových nákladů (rok 2001 zůstal posledním rokem tohoto odpisu), měly by být tyto pohledávky již odepsané. Účetní jednotka nemusela svého práva odpisovat maximální částkou využít, proto může odpisovat pohledávky ještě nyní. V současné době se tento odpis promítne jako „zbytkový“, tedy jednorázový.⁶

Nový blok pohledávek

K těmto pohledávkám lze tvořit opravné položky, které jsou stanoveny Zákonem o rezervách č. 593/1992 Sb. Opravné položky a odpisy pohledávek ovlivňují výsledek hospodaření podniku. Pokud jsou opravné položky a odpisy vytvářeny v souladu se zákonem o daních z příjmů a zákonem o rezervách, tzn. jsou daňově uznatelné, ovlivňují základ daně pro výpočet daně z příjmů. Základ daně se sníží o vytvořenou opravnou položku nebo o výši odpisu pohledávky.

---

⁶ DRBOHLAV, J., POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*, Praha, 2004

2. 5 Opravné položky k pohledávkám

Podkladem pro tvorbu opravné položky je inventarizace, která musí prokázat nižší hodnotu ocenění v účetnictví. Opravné položky k pohledávkám představují nepřímé snížení hodnoty pohledávky účtováním do nákladů a na pomocný účet opravné položky, přičemž původní hodnota pohledávky se nemění. Snížení hodnoty pohledávky není trvalého charakteru, jakmile pominou důvody, pro které byly opravné položky vytvořeny, je nutno je rozpustit.⁷

K pohledávkám po lhůtě splatnosti se mohou vytvářet:

- a) opravné položky daňově uznatelné
opravné položky k nepromlčeným pohledávkám po 31. 12. 1994,
opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkurzním a vyrovnacím řízení,
- b) opravné položky daňově neuznatelné
ostatní opravné položky.

Opravné položky se netvoří k pohledávkám vzniklým z titulu cenných papírů a ostatních investičních nástrojů, úvěrů, půjček, ručení, záloh, plnění ve prospěch vlastního kapitálu, úhrady ztráty společnosti, smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů, dále k pohledávkám nabytým bezúplatně a k souboru pohledávek.⁸

Opravné položky se zruší ve stejném období, kdy pominuly důvody, pro které byly vytvořeny. Výše opravné položky, tvořené dle zákona o rezervách nebo nad jeho rámec, nesmí přesáhnout 100 % hodnoty pohledávky.⁹

Tvorba a rozpuštění opravných položek k pohledávkám se zachycuje na příslušném účtu účtové skupiny 55 – *Tvorba opravných položek* se souvztažným zápisem na příslušném účtu účtové skupiny 39 - *Opravná položka k zúčtovacím vztahům a vnitřní zúčtování*. Snížení či zrušení se provádí ve prospěch nákladů. Z hlediska daňového je vhodné vést k účtu 55 – *Tvorba opravných položek* analytickou evidenci.

⁷ DRBOHLAV, J., POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*, Praha, 2004

⁸ *Zákon o rezervách č. 593/1992 Sb., § 2*

⁹ *Český účetní standard pro podnikatele č. 005 – Opravné položky*

2. 5. 1 Zákonné opravné položky k nepromlčeným pohledávkám po 31. 12. 1994¹⁰

Zákon o rezervách umožňuje v § 8a poplatníkům vedoucím účetnictví vytvářet opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994. Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994 jsou z daňového pohledu dle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů výdajem (nákladem) na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů.

Výše tvorby zákonných opravných položek k nepromlčeným pohledávkám po 31. 12. 1994 závisí na dvou okolnostech:

- a) na době, která uplynula od konce sjednané lhůty splatnosti,
- b) na podání návrhu na zahájení řízení proti dlužníkovi (soudní, rozhodčí nebo správní řízení).

Pokud nebylo zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení, může věřitel vytvářet opravné položky v případě, jestliže od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než:

6 měsíců, až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

Vyšší opravné položky lze vytvářet k pohledávkám jen v případě, bylo-li ohledně těchto pohledávek zahájeno rozhodčí řízení (dle § 14 Zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů) nebo soudní řízení a nebo správní řízení (dle Zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení), jehož se poplatník daně z příjmů řádně účastní a řádně a včas činí úkony potřebné k uplatnění jeho práva, může věřitel vytvářet opravné položky k pohledávkám za podmínky, jestliže od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než:

- 12 měsíců, až do výše 33 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 18 měsíců, až do výše 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 24 měsíců, až do výše 66 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 30 měsíců, až do výše 80 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 36 měsíců, až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

---

¹⁰ Zákon o rezervách č. 593/1992 Sb., § 8a

Rozvahovou hodnotou pohledávky se rozumí jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena pohledávky zaúčtovaná na rozvahových účtech poplatníka bez vlivu změny reálné hodnoty (oceňovacího rozdílu) nebo vedená v prokazatelné evidenci.

Opravné položky nelze dle § 24 odst. 2 písm. i) zákona o daních z příjmů uplatnit jako výdaj na dosažení, zajištění a udržení příjmů u pohledávek již odepsaných na vrub výsledku hospodaření a u pohledávek vzniklých:

- a) za společníky, akcionáři, členy družstev za upsaný vlastní kapitál,
- b) mezi spojenými osobami vymezenými v zákoně o daních z příjmů.

PŘÍKLAD

Pohledávka nebyla do doby splatnosti (30. 11. 2003) uhrazena, společnost podala návrh na soudní řízení. Protože se jedná o nepromlčenou pohledávku se splatností po 31. 12. 1994, může společnost tvořit opravnou položku dle zákona o rezervách.

Účtování:

Rok 2004

31. 12. 2004 Tvorba opravné položky do výše 33 % **Kč 33 000,- 558/391**

Pozn.: Od lhůty splatnosti uplynulo více než 12 měsíců, proto v tomto roce společnost vytvořila opravnou položku ve výši 33 %. Daňovým výdajem v roce 2004 je částka 33 000,-.

Rok 2005

31. 12. 2005 Tvorba opravné položky do výše 66 % **Kč 33 000,- 558/391**

Pozn.: V roce 2005 je lhůta splatnosti pohledávky vyšší než 24 měsíců, proto společnost vytvořila opravnou položku do výše 66 %. Opravná položka ve výši 66% činí Kč 66 000,-, z toho Kč 33 000,- bylo uplatněno v roce 2004. Daňovým výdajem v roce 2005 bude částka Kč 33 000,-.

Rok 2006

31. 12. 2006 Tvorba opravné položky do výše 100 % **Kč 34 000,- 558/391**

Pozn.: V roce 2006 je lhůta splatnosti pohledávky vyšší než 36 měsíců, proto společnost vytvoří opravnou položku do výše 100 %. Opravná položka ve výši 100 % činí Kč 100 000,-, z toho Kč 66 000,- bylo uplatněno v předchozích letech. Daňovým výdajem v roce 2006 bude částka Kč 34 000,-.

Opravnou položku k pohledávkám poplatník postupně vytvářet nemusí. Bude-li se např. jednat o nepromlčenou pohledávku, ohledně které bude zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení a od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než 36 měsíců, lze opravnou položku vytvořit i jednorázově ve výši 100 % hodnoty pohledávky.

2. 5. 2 Zrušení opravných položek k nepromlčeným pohledávkám po 31. 12. 1994¹¹

Zákonné opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994 se dle § 8a odst. 4 zákona o rezervách zruší, pokud:

- a) pominou důvody pro jejich existenci (úhrada dlužníkem, postoupení pohledávky jinému subjektu),
- b) pohledávka, k níž byla opravná položka vytvořena, se promlčela,
- c) nastaly důvody, za nichž se odpis pohledávky považuje za výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů dle ustanovení zákona o daních z příjmů (zrušení opravné položky z důvodu odpisu pohledávky do nákladů).

PŘÍKLAD

V roce 2006 společnost vytvoří opravnou položku k pohledávce do výše 100 %. Pokud by bylo zahájeno soudní řízení a soud rozhodl o odpisu pohledávky, bude opravná položka zrušena.

Účtování:

Rok 2007

31. 12. 2007	Zrušení opravné položky ve výši 100 %	Kč 100 000,-	391/558
31. 12. 2007	Odpis pohledávky	Kč 100 000,-	546/311

Pozn.: Zrušení opravné položky bude daňově uznatelné, stejně jako odpis pohledávky.

---

¹¹ Zákon o rezervách č. 593/1992 Sb., § 8a odst. 4

PŘÍKLAD

Opravná položka musí být zrušena i v případě, že dojde k úhradě pohledávky. Pokud by dlužník např. 1. 1. 2006 pohledávku uhradil, opravná položka se zruší.

Účtování:

Rok 2006

01. 01. 2006	Úhrada pohledávky	Kč 100 000,-	221/311
01. 01. 2006	Zrušení zákonné opravné položky ve výši 66 %	Kč 66 000,-	391/558

Pozn.: Zrušení opravné položky bude opět daňově uznatelné.

2. 5. 3 Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkursním a vyrovnacím řízení¹²

Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkursním a vyrovnacím řízení mohou vytvářet poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví dle § 8 odst. 1 zákona o rezervách až do výše rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek přihlášených u soudů ve lhůtě stanovené usnesením soudu o prohlášení konkursu nebo povolení vyrovnání, a to v období, za které se podává daňové přiznání a v němž byly pohledávky přihlášeny.

Opravné položky se zruší v návaznosti na výsledky konkursního a vyrovnacího řízení v případě, kdy byla pohledávka účinně popřena správcem konkursní podstaty, konkursním věřitelem, rozhodnutím soudu nebo příslušného správního orgánu. V případě, že pominou důvody pro existenci opravné položky, je možné snížit vytvořenou opravnou položku na úroveň, která by mohla být vytvořena dle § 8a zákona o rezervách (opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994). Poplatník pak pokračuje v tvorbě opravné položky dle § 8a.

Nepostupuje-li poplatník u nepromlčené pohledávky podle § 5, 5a, 6, 8, 8a a 8b zákona o rezervách, může vytvořit opravnou položku až do výše 100 % její neuhrazené rozvahové hodnoty bez příslušenství v případě, že:¹³

¹² Zákon o rezervách č. 593/1992 Sb., § 8

¹³ Zákon o rezervách č. 593/1992 Sb., § 8c

2. 6 Odpis pohledávek

Odpis pohledávek představuje přímé snížení hodnoty pohledávky s promítnutím odepsané částky do nákladů. Odpis pohledávek má trvalý charakter. Jednorázový a postupný odpis pohledávek jsou z daňového pohledu dle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů výdajem na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů.

Odpisy pohledávek mohou být:

- a) odpisy daňově uznatelné
jednorázový odpis,
postupný odpis (pohledávky se splatností do 31. 12. 1994),
- b) odpisy daňově neuznatelné
účetní odpis.

Odpisy se zachycují na účtu 54 – *Odpis pohledávky* se souvztažným zápisem na účtu 31 – *Pohledávky*. Z hlediska daňového je vhodné vést k účtu 54 – *Odpis pohledávky* analytickou evidenci.

2. 6. 1 Jednorázový odpis¹⁵

Poplatník, který vede účetnictví, může odepsat jednorázově do nákladů jmenovitou hodnotu pohledávky nebo pořizovací cenu pohledávky nabyté postoupením, vkladem a při přeměně společnosti, a to za předpokladu, že o pohledávce při jejím vzniku bylo účtováno ve výnosech a takto vzniklý zdanitelný příjem nebyl od daně osvobozen a lze-li současně k této pohledávce uplatňovat opravné položky (dle zákona o rezervách), u pohledávky za dlužníkem:

- a) u něhož soud zamítl návrh na prohlášení konkursu nebo zrušil konkurs, a to pro nedostatek majetku dlužníka a pohledávka byla přihlášena do konkursu,
- b) který je v konkursním a vyrovnacím řízení, na základě výsledků konkursního a vyrovnacího řízení,
- c) zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,

---

¹⁵ Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., § 24 odst. 2 písm. y)

§ 24 odst. 2 písm. y) zákona o daních z příjmů ve znění účinném pro zdaňovací období 1998.

Celkově lze uplatnit jako výdaj (náklad) nejvýše neuhrazenou část hodnoty pohledávky nebo cenu pořízení pohledávky nabyté postoupením. Obdobně lze postupovat i u celého souboru těchto pohledávek.

Postupný odpis nelze uplatnit u pohledávek vzniklých:

- a) za společníky, akcionáři, členy družstev za upsaný vlastní kapitál,
- b) mezi ekonomicky nebo personálně spojenými osobami. Ekonomicky nebo personálně spojenými osobami se rozumí, jestliže se jedna osoba podílí přímo nebo nepřímo na vedení, kontrole nebo jmění druhé osoby nebo jestliže se shodné právnické nebo fyzické osoby přímo nebo nepřímo podílejí na vedení, kontrole nebo jmění obou osob. Účastí na kontrole či jmění se rozumí vlastnictví více než 25 % podílu na základním kapitálu nebo podílu s hlasovacím právem. Podíl na základním kapitálu nebo podíl s hlasovacím právem ve zdaňovacím období se stanoví jako podíl součtu stavů k poslednímu dni každého měsíce a počtu měsíců ve zdaňovacím období,
- c) mezi osobami blízkými,
- d) z titulu úvěrů a půjček nebo ručení za ně a z titulu záloh,
- e) podle zvláštního právního předpisu.

Při postupném odpisu pohledávek může poplatník použít metodu individuální nebo skupinovou.¹⁷

Individuální metoda

U této metody je každá pohledávka sledována zvlášť na analytickém účtu. Odpis pohledávky se účtuje na jednotlivých analytických účtech pohledávek vždy z jejich neuhrazené části bez ohledu na v minulých účetních obdobích uplatněný odpis. V případě úhrady pohledávky, která již byla plně nebo částečně odepsána, se odepsaná část vyúčtuje na příslušný účet účtové skupiny 64 - *Jiné provozní výnosy*.

---

¹⁷ Český účetní standard pro podnikatele č. 010 – *Zvláštní operace s pohledávkami*

2. 7 Zajištění pohledávek

Nejúčinnější ochranou před vznikem problémových pohledávek je zabezpečit pohledávky už před jejich vznikem nebo v době, kdy vznikají, a to:¹⁹

- a) zjišťováním informací o budoucích či současných obchodních partnerech,
- b) důsledným zpracováním obchodních smluv, které jsou pro vznik pohledávky rozhodujícím předpokladem,
- c) jištěním pohledávek tzv. zajišťovacími instrumenty, např. záloha, dokumentární akreditiv, dokumentární inkaso, faktoring, forfaiting, dále směnka, zajišťovací převod práva, zástavní právo, smluvní pokuta, bankovní záruka, pojištění pohledávek a další.

Záloha

Placení zálohových plateb je v dodavatelsko – odběratelských vztazích velmi rozšířené. Jejich prostřednictvím je dodavatelům uhrazena ještě před lhůtou splatnosti celá hodnota pohledávky nebo pouze její část. Poskytnutí a výše zálohy není dána žádným předpisem a závisí jen na dohodě mezi dodavatelem a odběratelem.

Dokumentární akreditiv²⁰

Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci (odběrateli), že na základě jeho žádosti poskytne oprávněné osobě (dodavatel - beneficiantovi) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky. Těmito podmínkami je u dokumentárního akreditivu předání přesně stanovených dokumentů. Mohou to být např. certifikát o jakosti, faktura, doklady o přepravě zboží, pojistné dokumenty atd. Příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu. Smlouva o otevření akreditivu musí být písemná. Práva a povinnosti dokumentárního akreditivu jsou stanoveny v akreditivní listině. Dokumentární akreditiv se používá především při obchodech se zahraničními partnery.

---

¹⁹ BAŘINOVÁ, D., VOZŇÁKOVÁ, I. *Pohledávky – vzory smluv a podání*, Praha, 2003

²⁰ *Obchodní zákoník*, § 689 - § 690

Dokumentární inkaso²¹

Smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce (dodavatele) přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka (odběratele) nebo obstarat jiný inkasní úkon. Smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu se zavazuje banka vydat třetí osobě dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady, bude-li při jejich vydání zaplacená určitá peněžní částka nebo proveden jiný inkasní úkon. Banka požádá dlužníka o zaplacení peněžní částky nebo provedení úkonu vyžadovaného podle smlouvy uzavřené s příkazcem. Banka neodpovídá za to, že se inkaso neuskuteční. Dokumentární inkaso (stejně jako dokumentární akreditiv) se využívá v zahraničním obchodě.

Faktoring²²

Faktoring spočívá v odkupu krátkodobých pohledávek před dobou jejich splatnosti, respektive při jejich vzniku. Odkup pohledávek provádí faktoringová společnost (banka nebo specializovaná finanční instituce). Faktoringová smlouva mezi faktorem a podnikem se nejčastěji uzavírá na určité časové období. Faktor na základě smlouvy proplatí podnikům fakturované částky a přebírá na sebe inkaso pohledávek, včetně vymáhání nezaplacených pohledávek.

Forfaiting²³

Forfaiting představuje odkup střednědobých a dlouhodobých pohledávek forfaitingovou organizací (banka nebo speciální organizace). Forfaitingová společnost přebírá rizika v případě platební neschopnosti dovozce. Forfaiting se využívá zejména v zahraničním obchodě a proto je považován za jednu z možností podpory vývozu. Pokud odběratel forfaitingové společnosti nezplatí, může společnost vymáhat plnění na osobách, které se za kontrakt zaručily (např. banky).

---

²¹ *Obchodní zákoník, § 692 - § 699*

²² VALACH, J. *Finanční řízení podniku*, Praha, 1999

²³ VALACH, J. *Finanční řízení podniku*, Praha, 1999

Směnka²⁴

Směnka, zvláštní druh cenného papíru, může sloužit ke krátkodobému nebo dlouhodobému uložení volných peněžních prostředků, k úhradě určité pohledávky nebo pouze pro zajištění určité pohledávky.

K zajištění pohledávky dodavatele může dlužník použít směnku, kterou na něj někdo převedl a on zde vystupuje jako směnečný věřitel. Častěji však přichází v úvahu případ, kdy dlužník vystavuje směnku ve prospěch dodavatele, kterou dodavatel v případě řádného neplnění závazku může předložit odběrateli k proplacení. Dodavatel tedy nezíská další osobu ručící za úvěr, ale pouze využívá některých vlastností směnky pro lepší vymáhání poskytnutého plnění. O směnkách jako zajišťovacích prostředcích se účtuje na podrozvahových účtech.

Mezi výhody používání směnky patří její obchodovatelnost, snadná vymahatelnost, možnost vymáhat směnečnou částku na hlavních i vedlejších dlužnících, zajištění směnečné pohledávky a možnost eskontu směnky.

Směnky lze členit dle splatnosti na:

- a) vistasměnky – splatné při předložení,
- b) časové vistasměnky – splatné určitou dobu po předložení,
- c) fixní směnky – splatné v přesně stanovený den,
- d) datosměnky – splatné určitou dobu po vystavení.

Ručení²⁵

Ručení znamená, že vedle vztahu věřitele a dlužníka existuje ještě třetí osoba, kterou zákon nazývá ručitel. Podle Obchodního zákoníku existuje ručení na základě smlouvy či ručení pouhým jednostranným prohlášením ručitele, ale i ručení ze zákona. Příkladem ručení ze zákona je ručení společníků obchodních společností.

---

²⁴ VALACH, J. *Finanční řízení podniku*, Praha, 1999

²⁵ *Obchodní zákoník*, § 303 - § 312

Ručením lze zajistit závazek vzniklý teprve v budoucnu, o němž se smluvní strany teprve dohadují. Věřitel je oprávněn domáhat se splnění závazku na ručiteli v případě, že dlužník nesplnil svůj splatný závazek v přiměřené době poté, co k tomu byl věřitelem písemně vyzván. V určitých případech může věřitel vymáhat splnění závazku na ručiteli i bez předchozího vyzvání dlužníka.

Smluvní pokuta²⁶

Smluvní pokutou lze zajistit splnění závazku na základě smlouvy. Smluvní pokuta má nejčastěji peněžitou podobu, není však vyloučeno, že bude mít nepeněžitou podobu (např. za prodlení či nedostatečnou kvalitu dodávky zboží je prodávající povinen namísto peněz poskytnout kupujícímu další zboží). Smluvní pokutou lze zajistit jakékoli porušení závazku, např. pozdní placení, pozdní dodávka zboží, vady díla apod.

Smluvní pokuta je samostatným nárokem (na rozdíl od úroku z prodlení, který je příslušenstvím pohledávky), který má nezávislý běh promlčecí lhůty a musí být vyčíslen a takto uplatňován u soudu a i v konkursním řízení. Zaplacení smluvní pokuty nezbavuje dlužníka povinnosti splnit svůj závazek. Dohoda o smluvní pokutě musí být písemná.

Zástavní právo²⁷

Podstatou zástavního práva je zajištění pohledávky věřitele pro případ, že závazek dlužníka nebude včas splněn s tím, že v takovém případě lze dosáhnout uspokojení výtěžku zpeněžením konkrétní zástavy. Dlužník je zpravidla i majitelem zástavy. Zástavou může být movitá či nemovitá věc, podnik, soubor věcí, pohledávka nebo jiné majetkové právo, bytový nebo nebytový prostor ve vlastnictví, obchodní podíl, cenný papír nebo předmět průmyslového vlastnictví.

Zástavním právem lze zajistit peněžitou i nepeněžitou pohledávku, pohledávku, která má v budoucnu teprve vzniknout nebo i pohledávku, jejíž vznik je závislý na splnění podmínky.

---

²⁶ *Obchodní zákoník, § 300 - § 302*

²⁷ *Občanský zákoník, § 152 - § 172*

Zástavní právo vzniká na základě:

- a) písemné smlouvy,
- b) rozhodnutí soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví,
- c) rozhodnutí soudu nebo správního úřadu,
- d) ze zákona.

Dle § 159 odst. 2 Občanského zákoníku je zástavní právo k pohledávce vůči dlužníku zastavené pohledávky účinné doručením písemného oznámení zástavního dlužníka o něm, nebo tím, že zástavní věřitel prokáže vznik zástavního práva. Pohledávka tedy slouží jako předmět zástavy. V právním vztahu jsou 3 osoby: věřitel, dlužník, poddlužník (osoba, která dluží dlužníkovi).

Zajišťovací převod práva²⁸

Obsahem zajišťovacího převodu práva je podmíněný převod jakéhokoli práva ze závazkového vztahu patřícího dlužníkovi na dobu trvání závazku dlužníka vůči věřiteli. V praxi se většinou převádí pohledávka. Smlouva o zajišťovacím převodu práva musí mít písemnou formu.

V případě uspokojení pohledávky je vhodné ve smlouvě uvést:

- a) dohodu o rozvazovací podmínce - právo dlužníka převedené dočasně na věřitele se uspokojením pohledávky obnovuje,
- b) dohodu o zpětném převodu práva po splnění závazku - dlužník má vůči věřiteli vymahatelný nárok z převedení práva zpět a k tomuto zpětnému převodu je třeba uzavřít další smlouvu.

Postoupení pohledávky²⁹

Účelem tohoto postoupení je zajištění uspokojení jiné pohledávky. Po uspokojení pohledávky musí být uzavřena smlouva o zpětném postoupení pohledávky na dlužníka. Ve smlouvě nelze sjednat rozvazovací podmínku, která by automaticky obnovila stav před postoupením (jak je tomu u zajišťovacího převodu práva).

---

²⁸ *Občanský zákoník, § 553*

²⁹ *Občanský zákoník, § 554*

Započtení

Vzájemné pohledávky věřitele a dlužníka, jejichž plnění je stejného druhu, zaniknou započtením, pokud se vzájemně kryjí (např. splnutí práva s povinností v jedné osobě dle § 584 Občanského zákoníku). Např. úhrada pohledávky může být nikoli v peněžních prostředcích, ale poskytnutím služby či směnou.

PŘÍKLAD

Společnost má vůči dlužníkovi závazek (vznik 1. 10. 2003) ve stejné výši, jako je pohledávka (Kč 100 000,-), proto může dojít k vzájemnému započtení závazku a pohledávky.

Účtování:

Rok 2003

01. 10. 2003	Vznik závazku – oprava stroje	Kč 81 968,-	511/321
	+ 22 % DPH ³¹	Kč 18 032,-	343/321
01. 12. 2003	Vzájemné započtení	Kč 100 000,-	321/311

---

³¹ Základní sazba DPH v roce 2003 činila 22 %

3 Praktická část

3.1 Charakteristika podniku

Praktickou část této bakalářské práce jsem vypracovala v Dopravním podniku města České Budějovice, který je od 1. září 1997 akciovou společností. Předmětem činnosti Dopravního podniku města České Budějovice, a. s. je, kromě hlavní činnosti - provozování městské dopravy, např. provozování čerpacích stanic, výroba, instalace a opravy elektrických strojů a přístrojů, reklamní činnost, zprostředkovatelská činnost, pronájem movitých a nemovitých věcí, opravy silničních vozidel, zámečnictví, kovoobráběčství a další.

Trolejbusové a autobusové linky Dopravního podniku města ČB, a. s. denně přepraví více jak 100 tisíc cestujících. České Budějovice jsou jediným městem v jižních Čechách, kde dopravu zajišťují kromě autobusů i prostředky elektrické trakce - trolejbusy. Jejich provoz je významným příspěvkem ke zlepšování životního prostředí. Trolejbusy zajišťují dopravu na 6 linkách o celkové délce 52,3 kilometrů, na které v pracovní dny vyjíždí 34 vozů. Autobusy zajišťují dopravu na 13-ti linkách o celkové délce 156 kilometrů. V pracovní dny vyjíždí do ulic 63 vozů. Park autobusů tvoří 22 nízkopodlažních vozů Karosa Renault, 35 kloubových autobusů Karosa B 741 či 941 a 23 standardních autobusů Karosa B 731 a B 931, B732 a nové typy Solaris v počtu 5 kusů.

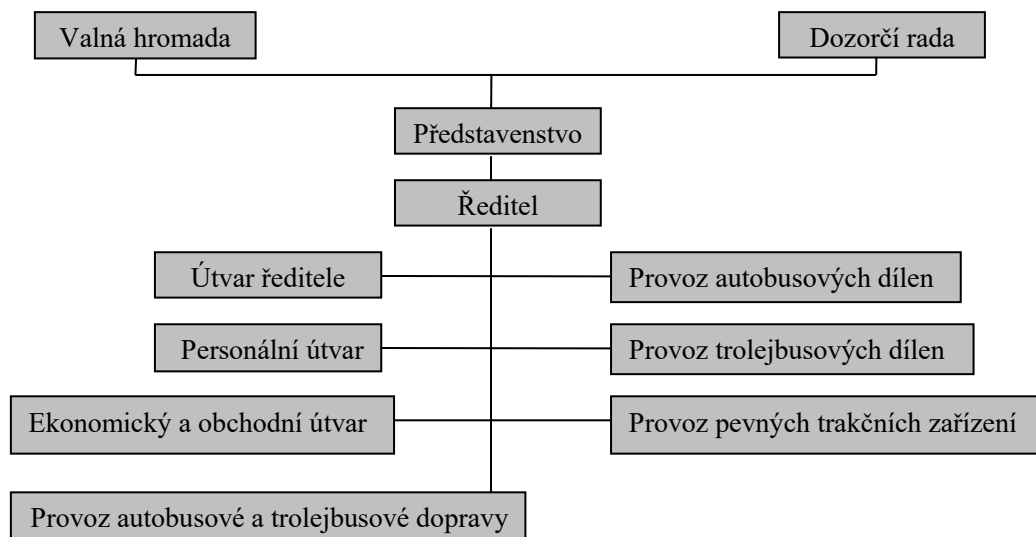
Městská hromadná doprava v Českých Budějovicích oslavila v roce 2004 své 95. narozeniny. Za tuto dobu se oprávněně stala nezbytnou součástí infrastruktury. Během let přepravily budějovické trolejbusy a autobusy milióny cestujících a významně tak pomáhají rozvoji města. Do historie dopravy v Českých Budějovicích se zapsala koněspřežná železnice. Jejím duchovním otcem byl František Josef Gerstner a jeho syn, František Antonín, který získal v roce 1824 privilegium ke stavbě. 8. září 1827 přijel do Českých Budějovic první zkušební vlak z rakouského Leopolschlagu. V roce 1870 jela koňka českobudějovickými ulicemi naposledy a vystřídala ji parostrojní železnice a nové nádraží.

2. prosince 1908 se při předváděcí jízdě na budějovickém náměstí objevily první tramvaje, ale pravidelný provoz byl zahájen 15. června 1909, kdy se začalo jezdit po první trati, která začínala před tehdy novou výpravní budovou budějovického nádraží. 27. října 1909 se poprvé cestující v ČB svezli také trolejbusem. Tehdejší trolejbusy byly značně nespolehlivé a po pěti letech, na počátku 1. světové války, byl jejich provoz v Českých Budějovicích bez náhrady zastaven. V roce 1925 zakoupily budějovickou pouliční dráhu Jihočeské elektrárny. O 11 let později uskutečnily jedinou významnější změnu provozu. Od roku 1936 jezdila jedna linka mezi oběma předměstími a druhá zajišťovala na náměstí přípoj k nádraží.

Na sklonku 2. světové války se stav tratí zhoršil, investice do nových tratí by byla náročná a proto 2. března 1950 tramvaje dojezdily. 28. října 1948 Jihočeské elektrárny v Českých Budějovicích uvedly do provozu trolejbusovou síť.

Od 1. ledna 1950 bylo provozování městské hromadné dopravy svěřeno nově ustavenému samostatnému Dopravnímu podniku. 24. září 1971 projely trolejbusy městem naposledy a jejich úkoly převzaly jen autobusy. První autobusovou linku zavedl Dopravní podnik 8. září 1951. 2. května 1991 v Českých Budějovicích opět začaly jezdit trolejbusy.

Organizační struktura

Způsob vedení účetnictví

Dopravní podnik města České Budějovice, a. s. je akciovou společností, proto jsou, dle § 20 Zákona o účetnictví č. 563/1991 Sb., účetní závěrka (rozvaha, výkaz zisku a ztráty a přílohy), vedení účetnictví, zahajovací rozvaha a závažné hospodářské operace uskutečněné v průběhu roku ověřovány auditorem. Účetní závěrku musí podnik sestavovat dle tohoto zákona v plném rozsahu.

Na základě ověření účetní závěrky auditorem má podnik, dle § 21 Zákona o účetnictví č. 563/1991 Sb., povinnost vykazovat výroční zprávy, které obsahují kromě jiných informací také údaje o účetní závěrce a zprávu o auditu. Účelem výroční zprávy podniku je uceleně, vyváženě a komplexně informovat o vývoji jeho výkonnosti, činnosti a stávajícím hospodářském postavení. Účetní rok podniku se shoduje s rokem kalendářním. Při účtování dodržuje Dopravní podnik města ČB, a. s. směrnou účtovou osnovu.

Dopravní podnik města ČB, a. s. eviduje pohledávky:

- z obchodních vztahů (pohledávky za odběrateli),
- z přepravní kontroly (za tzv. „černými pasažéry),
- za zaměstnanci,
- daňové pohledávky za státem.

3. 2 Pohledávky z dodavatelsko – odběratelských vztahů

3. 2. 1 Analýza pohledávek

V souvislosti s evidencí pohledávek Dopravní podnik města ČB, a.s používá účet 31110 – *Odběratelé*. Na tento účet účtuje veškeré své pohledávky z dodavatelsko - odběratelských vztahů. Lhůta splatnosti těchto pohledávek je 14 dnů, ve výjimečných případech je splatnost pohledávky 30 dnů, pokud je tak stanoveno ve smlouvě. Pohledávky jsou tedy z hlediska časového krátkodobé.

Tabulka č. 1: **Stav účtu 31110 k 31. 12. 2005** (v Kč)

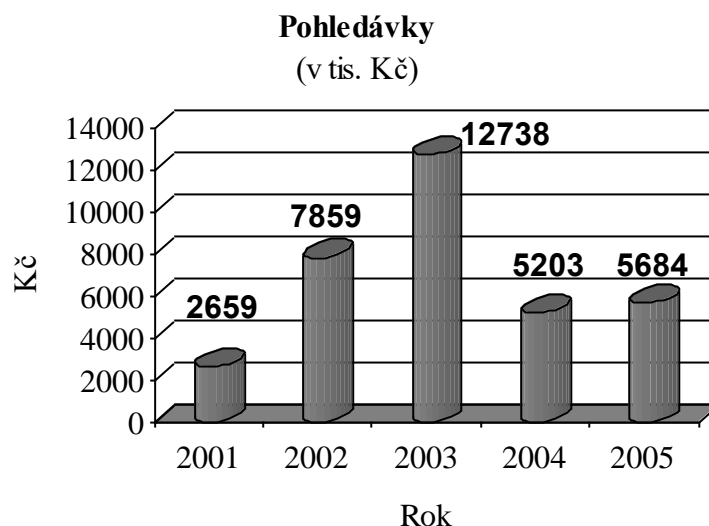
Pohledávky	Úhrady	Zůstatek
6 548 512	- 864 435,90	5 684 076,10

Tabulka č. 2: **Rozbor pohledávek z obchodních vztahů (v Kč)**

K 31. 12.	2001	2002	2003	2004	2005
Splatné do 12/1999	884 705	90 090	-	-	-
Splatné do 12/2000	125 004	55 790	55 790	-	-
Splatné do 12/2001	414 956	55 073	47 030	45 724	34 770
Splatné do 12/2002	1 234 220	5 979 721	511 040	69 540	69 540
Splatné do 12/2003	-	1 678 532	3 761 911	2 044 525	2 024 681
Splatné do 12/2004	-	-	8 362 436	1 153 505	157 070
Splatné do 12/2005	-	-	-	1 890 002	2 262 170
Po splatnosti	-	-	-	-	1 135 845
Celkem	2 658 885	7 859 206	12 738 207	5 203 296	5 684 076

Celková výše pohledávek z obchodních vztahů Dopravního podniku města České Budějovice, a. s. činila k 31. 12. 2001 Kč 2 658 885,-, k 31. 12. 2002 Kč 7 859 206,-, k 31. 12. 2003 Kč 12 738 207,-, k 31. 12. 2004 Kč 5 203 296,- a k 31. 12. 2005 Kč 5 684 076,-. Můžeme říci, že průměrná celková výše pohledávek v těchto posledních pěti letech (není započítána hodnota z roku 2003, protože by způsobila zkreslení průměrného stavu) byla přibližně Kč 5 351 366,-. V roce 2002 vzrostly pohledávky skoro na trojnásobek (vzrůst o Kč 5 200 321,-) stavu roku 2001, z Kč 2 658 885,- na Kč 7 859 206,-. V roce 2003 byla celková hodnota pohledávek podniku oproti ostatním rokům vysoká, neboť celkové pohledávky činily přibližně dvaapůl násobek průměrné hodnoty a oproti roku 2002 jejich výše vzrostla o Kč 4 879 001,-, což představuje nárůst pohledávek o 62 %. V posledních dvou letech, v roce 2004 a 2005, byla výše pohledávek skoro stejná. V roce 2005 došlo k mírnému nárůstu oproti roku 2004 o Kč 480 780,-, což představuje zvýšení o 9 %. Pohledávky po lhůtě splatnosti v roce 2005 činily Kč 1 135 845,- a z celkové částky Kč 5 684 076,- představovaly přibližně 20 % podíl.

Graf č. 1:

3. 2. 2 Zákonné a ostatní opravné položky k pohledávkám

V souvislosti s opravnými položkami k pohledávkám používá Dopravní podnik města ČB, a. s. následující účty:

39120 – Opravná položka daňová 20 %

39130 – Opravná položka k pohledávkám (ostatní)

55810 – Tvorba zákonných opravných položek

55920 – Tvorba opravných položek – pohledávky (ostatní)

Tvorba opravných položek se účtuje na vrub nákladů a opravná položka se sníží, popřípadě zruší, vyúčtováním ve prospěch nákladů, pokud inventarizace v následujícím období neprokáže opodstatněnost její výše. Zákonné opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994 tvoří Dopravní podnik města ČB, a. s. v souladu se Zákonem o rezervách č. 593/1992 Sb.

Dle vnitropodnikové směrnice tvořil Dopravní podnik města ČB, a. s. účetní opravné položky (nedaňové) k pohledávkám **v roce 2004** takto:

1. na pohledávky splatné **do konce roku 2003** po odečtení zákonných opravných položek daňových a zákonném odpisu pohledávek (10 % nebo 20 %) **ve výši 100 %**,

2. na pohledávky splatné **do konce června 2004** po odečtení zákonných opravných položek daňových **ve výši 50 %**.

Dle vnitropodnikové směrnice tvořil Dopravní podnik města ČB, a. s. účetní opravné položky (nedaňové) k pohledávkám **v roce 2005** takto:

1. na pohledávky splatné **do konce roku 2004** po odečtení zákonných opravných položek daňových a zákonném odpisu pohledávek (10 % nebo 20 %) **ve výši 100 %**,
2. na pohledávky splatné **do konce června 2005** po odečtení zákonných opravných položek daňových **ve výši 50 %**.

Výše opravné položky, ať už daňové nebo nedaňové, nesmí přesáhnout výši pohledávky, k níž je opravná položka tvořena. V případech, ve kterých je opravná položka vytvořena ve výši 100 % hodnoty nepromlčené pohledávky, je opravná položka k ní zrušena a pohledávka odepsána.

V tabulce č. 3 a v tabulce č. 4 uvádím přehled zákonných a ostatních opravných položek podniku k 31. 12. 2005.

Tabulka č. 3: **Přehled opravných položek k 31. 12. 2005** (v Kč)

Pohledávky splatné do konce roku 2004	2 286 061
Opravné položky daňové zákonné	470 772,50
Opravné položky účetní 100 %	1 815 288,50

Tabulka č. 4: **Přehled opravných položek k 31. 12. 2005** (v Kč)

Pohledávky splatné do konce června 2005	182 688
Opravné položky daňové zákonné – 20 %	36 537,60
Rozdíl	146 150,40
Opravné položky účetní 50 %	54 806,40

PŘÍKLAD

Dne 1. 3. 2004 vznikla Dopravnímu podniku města České Budějovice, a. s. pohledávka za společností Šikula s. r. o. Hodnota pohledávky činila Kč 102 145,- a splatnost byla stanovena do 30. 4. 2004.

Při inventarizaci pohledávek na konci zdaňovacího období roku 2004 bylo zjištěno, že pohledávka je více než 6 měsíců po lhůtě splatnosti. Podnik se proto rozhodl vytvořit zákonnou opravnou položku ve výši 20 %. Aby mohl Dopravní podnik města ČB, a. s. vytvořit zákonnou opravnou položku ve větší výši, muselo by dle zákona o rezervách dojít k soudnímu, rozhodčímu nebo správnímu řízení. Protože k žádnému řízení nedošlo, vytvořil podnik nedaňovou opravnou položku dle vnitropodnikové směrnice ve výši 100 % hodnoty pohledávky.

Účtování:

Rok 2004

01. 03. 2004	Vznik pohledávky	Kč 102 145,-	31110/602
31. 12. 2004	Tvorba zákonné opravné položky 20 %	Kč 20 429,-	55810/39120
31. 12. 2004	Tvorba nedaňové opravné položky 100 %	Kč 81 716,-	55920/39130

Tvorba zákonné opravné položky ve výši 20 % je daňově uznatelná. V roce 2004 si podnik snížil svůj daňový výsledek hospodaření ve výši této opravné položky. Opravná položka byla vytvořena do výše 100 % hodnoty pohledávky, proto po promlčení této pohledávky bude opravná položka zrušena. Promlčecí lhůta je, dle § 397 Obchodního zákoníku, 4 roky. Zároveň podnik pohledávku jednorázově odepíše dle zákona o daních z příjmů.

Rok 2008

31. 12. 2008	Zrušení zákonné opravné položky 20 %	Kč 20 429,-	39120/55810
31. 12. 2008	Zrušení nedaňové opravné položky 100 %	Kč 81 716,-	39130/55920
31. 12. 2008	Odpis pohledávky (daňově uznatelný)	Kč 20 429,-	54610/31110
31. 12. 2008	Odpis pohledávky (daňově neuznatelný)	Kč 81 716,-	54690/31110

Odpis pohledávky ve výši Kč 20 429,- je daňově uznatelný. Pokud by došlo v budoucnu k úhradě této pohledávky, bude tato úhrada účtována na účtu 646.

PŘÍKLAD

Dne 16. 12. 2004 vznikla Dopravnímu podniku města ČB, a. s. pohledávka za společností Klokánek, s. r. o., která byla splatná 15. 1. 2005. Hodnota pohledávky činila Kč 83 632,-. Pohledávka byla ke konci roku 2005 více než 6 měsíců po lhůtě splatnosti, proto společnost vytvořila zákonnou opravnou položku ve výši 20 %.

Vyšší tvorba opravné položky není možná, protože podnik opět nezahájil soudní, rozhodčí nebo správní řízení dle zákona o rezervách. Jedná se o pohledávku splatnou do konce června 2005, proto může dle vnitropodnikové směrnice vytvořit opravnou položku do výše 50 %, která není daňově uznatelná.

Účtování:

Rok 2004

16. 12. 2004	Vznik pohledávky	Kč 83 632,-	31110/602
--------------	------------------	-------------	-----------

Rok 2005

31. 12. 2005	Tvorba zákonné opravné položky 20 %	Kč 16 726,4	55810/39120
--------------	-------------------------------------	-------------	-------------

31. 12. 2005	Tvorba nedaňové opravné položky 50 %	Kč 25 089,6	55920/39130
--------------	--------------------------------------	-------------	-------------

V roce 2005 si Dopravní podnik města ČB, a. s. snížil svůj daňový základ o Kč 16 726,40. Opravná položka Kč 25 089,60 není daňově uznatelná, proto si podnik o tuto částku daňový základ snížit nemohl.

3. 2. 3 Odpisy pohledávek

V souvislosti s odpisy pohledávek Dopravní podnik města ČB, a. s. používá následující účty:

54610 – Odpis pohledávky podle § 24 ZDP

54690 – Nedaňové náklady podle § 25 ZDP

31190 – Odběratelé – odpis

64610 – Výnosy z odepsaných pohledávek – daňové

64690 – Výnosy z odepsaných pohledávek – nedaňové

Odepsanou pohledávku Dopravní podnik města ČB, a. s. dále sleduje v podrozvahové evidenci na účtu 75510 – *Odběratelé podrozvahový účet* pro případ, že dojde v budoucnu k její úhradě.

Jednorázový odpis

Dopravní podnik města ČB, a. s. jednorázově odpisuje pohledávky dle Zákona o daních z příjmů č. 586/1992 Sb. Většinou se jedná o případy, kdy dojde k úmrtí dlužníka nebo je k pohledávce vytvořena opravná položka do výše 100 % hodnoty pohledávky.

PŘÍKLAD

Dne 6. 9. 2005 vznikla Dopravnímu podniku města ČB, a. s. pohledávka za Janem Zemanem, která byla splatná dne 5. 10. 2005. Hodnota pohledávky byla Kč 15 450,-. Dlužník zemřel, pohledávka nebyla uhrazena a nebyla vymahatelná ani na dědicích dlužníka. Dopravní podnik města ČB, a. s. pohledávku jednorázově dle zákona o daních z příjmů odepsal.

Účtování:

Rok 2005

06. 09. 2005	Vznik pohledávky	Kč 15 450,-	31110/604
31. 12. 2005	Odpis pohledávky	Kč 15 450,-	54610/31190

Odpis pohledávky je daňově uznatelný, proto si podnik v roce 2005 snížil svůj daňový základ o Kč 15 450,-.

Postupný odpis

Dopravní podnik města ČB, a. s. uplatňoval postupný odpis u pohledávek splatných do konce roku 1994 dle Zákona o daních z příjmů č. 586/1992 Sb. Při tomto postupném odpisu používal Dopravní podnik města ČB, a. s. individuální metodu, tzn., že každou pohledávku sledoval a odpisoval zvlášť.

Podnik využíval možnost maximálního odpisu do daňových nákladů dle zákona o daních z příjmů, proto rok 2001 zůstal posledním rokem tohoto odpisu. Veškeré tyto pohledávky má Dopravní podnik města ČB, a. s. již odepsané.

V následující tabulce č. 5 jsou znázorněny částky postupných odpisů pohledávek s lhůtou splatnosti do 31. 12. 1994 v jednotlivých letech. Tyto částky jsou již upraveny o případné úhrady.

Tabulka č. 5: Postupné odpisy podniku r. 1995 – 2001 (v Kč)

Rok	Částka odpisu
1995	65 474,40
1996	65 474,40
1997	65 474,40
1998	130 948,80
1999	119 713,40
2000	104 944,80
2001	46 535,30
Celkem	598 565,50

PŘÍKLAD

Dopravní podnik města ČB, a. s. evidoval dvě následující pohledávky tzv. starého bloku se splatností do 31. 12. 1994:

- a) za společností Kahoun, s. r. o. pohledávku vzniklou 3. 2. 1994 se splatností do 2. 3. 1994. Hodnota pohledávky činila Kč 8 014,-, dlužník uhradil dne 5. 4. 1994 částku Kč 5 000,-,*
- b) za společností Akcept, s. r. o. pohledávku vzniklou 18. 4. 1994 se splatností do 17. 5. 1994. Hodnota pohledávky činila Kč 58 750,-, dlužník uhradil dne 5. 12. 1998 částku Kč 58 750,-.*

Obě tyto pohledávky nebyly do doby splatnosti uhrazeny, proto se podnik rozhodl pohledávky postupně dle individuální metody odepsat.

Účtování:**Rok 1994**

03. 02. 1994	Vznik pohledávky za společností Kahoun	Kč	8 014,-	31110/602
05. 04. 1994	Částečná úhrada pohledávky za spol. Kahoun	Kč	5 000,-	221/31110
18. 04. 1994	Vznik pohledávky za společností Akcept	Kč	58 750,-	31110/602

Rok 1995

31. 12. 1995	Odpis pohledávky 10 % - Kahoun	Kč	301,4	54610/31190
31. 12. 1995	Odpis pohledávky 10 % - Akcept	Kč	5 875,-	54610/31190

Rok 1996

31. 12. 1996	Odpis 10 % - Kahoun	Kč	301,4	54610/31190
31. 12. 1996	Odpis 10 % - Akcept	Kč	5 875,-	54610/31190

Rok 1997

31. 12. 1997	Odpis 10 % - Kahoun	Kč	301,4	54610/31190
31. 12. 1997	Odpis 10 % - Akcept	Kč	5 875,-	54610/31190

Rok 1998

05. 12. 1998	Úhrada pohledávky za společností Akcept	Kč	58 750,-	221/31110
	Zúčtování již odepsané části pohledávky	Kč	17 625,-	31190/64610
31. 12. 1998	Odpis 20 % - Kahoun	Kč	602,8	54610/31190

Rok 1999

31. 12. 1999	Odpis 20 % - Kahoun	Kč	602,8	54610/31190
--------------	---------------------	----	-------	-------------

Rok 2000

31. 12. 2000	Odpis 20 % - Kahoun	Kč	602,8	54610/31190
--------------	---------------------	----	-------	-------------

V roce 2001 neodepsal podnik 20% hodnoty pohledávky dle zákona o daních z příjmů, ale pouze zbývajících 10 %.

Rok 2001

31. 12. 2001 *Odpis 10 % - Kahoun* **Kč 301,4 54610/31190**

Veškeré nákladové účty týkající se odpisů pohledávek jsou považovány za náklad na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů, odpis pohledávek je tedy daňově uznatelný (stejně také úhrada odepsané části pohledávky) a Dopravní podnik města ČB, a. s. si tedy v jednotlivých letech odpisu snížil svůj daňový základ o příslušnou hodnotu odpisu.

Pro srovnání zde uvádím i druhý možný způsob postupného odpisování – metodu skupinovou. V tomto případě by musel mít podnik souhrnný účet na odpis pohledávek, např. 31130.

Účtování:

Rok 1994

03. 02. 1994 *Vznik pohledávky za společností Kahoun* **Kč 8 014,- 31110/602**

05. 04. 1994 *Částečná úhrada pohledávky za spol. Kahoun* **Kč 5 000,- 221/31110**

18. 04. 1994 *Vznik pohledávky za společností Akcept* **Kč 58 750,- 31110/602**

Rok 1995

31. 12. 1995 *Převod na souhrnný analytický účet* **Kč 61 764,- 31130/31110**

31. 12. 1995 *Odpis 10 %* **Kč 6 176,4 54610/31190**

Rok 1996

31. 12. 1996 *Odpis 10 %* **Kč 6 176,4 54610/31190**

Rok 1997

31. 12. 1997 *Odpis 10 %* **Kč 6 176,4 54610/31190**

Rok 1998

05. 12. 1998 *Úhrada pohledávky za společností Akcept* **Kč 58 750,- 221/31130**

31. 12. 1998 *Odpis 20 % ze změněné základny* **Kč 602,8 54610/31190**

Rok 1999

31. 12. 1999 Odpis 20 % **Kč 602,8 54610/31190**

Rok 2000

31. 12. 2000 Odpis 20 % **Kč 602,8 54610/31190**

V roce 2001 opět neodepsal podnik 20 % hodnoty pohledávek, ale pouze zbývajících 10 %.

Rok 2001

31. 12. 2001 Odpis 10 % **Kč 301,4 54610/31190**

V případě souhrnné metody postupného odpisu pohledávek by měl Dopravní podnik města ČB, a. s. nižší základ daně oproti metodě individuální. Důvodem je to, že při použití individuální metody je případná úhrada již odepsané pohledávky účtována na účet 64610 – Výnosy z odepsaných pohledávek – daňové. Při použití souhrnné metody je případná úhrada pohledávky účtována na souhrnném analytickém účtu pohledávek, v tomto případě na účtu 31130. Tento účet je o hodnotu úhrady pohledávky snížen.

Přehled základů daně při použití individuální a souhrnné metody je uveden v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6:

Základ daně (v Kč)

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Individuální	- 6 176,4	- 6 176,4	- 6 176,4	17 022,2	- 602,8	- 602,8	- 301,4
Souhrnná	- 6 176,4	- 6 176,4	- 6 176,4	- 602,8	- 602,8	- 602,8	- 301,4

Z tabulky je patrné, že individuální metoda je v případě celkové úhrady pohledávky pro podnik daňově nevýhodná. Oproti metodě souhrnné došlo při použití metody individuální ke zvýšení daňového základu o Kč 17 022,2.

Účetní odpis

Dopravní podnik města ČB, a. s. provádí účetní odpisy u pohledávek, které jsou obtížně vymahatelné – jedná se o nevýznamnou částku a je zřejmé, že by náklady při zahájení soudního nebo jiného řízení přesáhly její výtěžek. Tyto odpisy jsou daňově neuznatelné, tvoří se nad rámec zákona o daních z příjmů.

Tabulka č. 7: **Daňově neuznatelné odpisy** (v Kč)

Rok	Částka odpisu
2000	-
2001	253 110
2002	741 201
2003	74 747
2004	29 523
2005	41 106
Celkem	1 139 687

Z tabulky je patrné, že od roku 2003 docházelo k poklesu těchto odpisů. Podnik začal těmto neuhrazeným pohledávkám věnovat větší pozornost a začal tyto pohledávky vymáhat (zasílání upomínek atd.).

PŘÍKLAD

Dne 18. 11. 2005 vznikla Dopravnímu podniku města ČB, a. s. pohledávka za Radimem Veselým, který si od podniku pronajal zájezdový autobus, a která byla splatná dne 30. 11. 2005. Hodnota pohledávky byla Kč 1 142,-. Dlužník pohledávku do doby splatnosti neuhradil a nebylo známo, kde se zdržuje. Pohledávka byla nevymahatelná.

Účtování:

Rok 2005

18. 11. 2005	Vznik pohledávky	Kč	1 142,-	31110/602
31. 12. 2005	Odpis pohledávky – daňově neuznatelný	Kč	1 142,-	54690/31190

Odpis není tvořen v souladu se zákonem o daních z příjmů, částka Kč 1 142,- není daňově uznatelná, podnik si proto nemohl o tuto částku snížit svůj daňový základ.

3. 2. 4 Prevence proti vzniku peněžních pohledávek vůči zákazníkům

Preventivní opatření proti vzniku „peněžních pohledávek ze smluv“

Práce, služby, příp. dodávky zboží, uskutečňované Dopravním podnikem města ČB, a. s. pro své zákazníky, v hodnotě převyšující částku Kč 30 000,-, které nejsou hrazeny v hotovosti, musí být realizovány pouze na základě uzavřených smluv.

Dopravní podnik města ČB, a. s. uskutečňuje dodávky zboží, služby, popř. práce na základě smluv následujícím způsobem: uzavření smlouvy podléhá odsouhlasení právním oddělením, ekonomickým útvarům a manažerem, popř. jím pověřeným pracovníkem, příslušného provozu nebo útvaru provádějícího zakázku nebo dotčeným pracovníkem útvaru ředitele. Výjimkou jsou smlouvy ohledně reklamy realizované Dopravním podnikem města ČB, a. s. pro zákazníky, které podle vzorového zadání zpracovává obchodní útvar.

3. 2. 5 Vymáhání peněžních pohledávek

Postup při vymáhání „peněžních pohledávek ze smluv“

V případě vzniku peněžních pohledávek za provedené práce, služby, příp. dodávky zboží na základě uzavřených smluv při jejich vymáhání postupuje Dopravní podnik města ČB, a. s. následujícím způsobem:

- a) upomínky
  - 1. a 2. upomínka jsou vystavené oddělením finanční účtárny na základě vyúčtovaného předmětu plnění dle smlouvy a skutečného plnění.
  - 3. upomínka je v případě smluv o reklamě vystavená obchodním útvarům dle vzorového dopisu vypracovaného právním oddělením, a to na základě podkladů předaných finanční účtárnou. V případě ostatních smluv je upomínka

vystavená právním oddělením, a to na základě podkladů předaných oddělením finanční účtárny a pracovníkem odpovědným za realizaci předmětné smlouvy. V případě všech smluv musí obsahovat upomínky požadavky na úhrady případných sankcí ze smluv (smluvní pokuty a úroky z prodlení, případně upozornění na možnost odstoupení od smlouvy). Výpočet těchto sankcí provádí oddělení finanční účtárny.

- 4. upomínka je v případě smluv o reklamě vypracovaná právním oddělením, a to na základě podkladů předaných pracovníky obchodního útvaru. Výpočet případných sankcí provádí oddělení finanční účtárny.

b) dle individuálního posouzení jednotlivých pohledávek

- žaloba pohledávky,
- předání pohledávky k případnému dalšímu vymáhání firmě zabývající se inkasem pohledávek, popř. prodej pohledávky,
- odpis pohledávky.

3.3 Pohledávky z přepravní kontroly

Dopravní podnik města ČB, a. s. účtuje a eviduje pohledávky z přepravní kontroly (PKO) dle vnitropodnikové směrnice následujícím způsobem:

1. Po záchytu se zaeviduje částka Kč 1 000,- s tím, že v případě úhrady do stanovené lhůty je částka snížena na Kč 400,- a to vše bez vazby na účty, pouze v evidenci přepravní kontroly.
2. Po uzavření měsíčního období, tj. do 10. kalendářního dne následujícího měsíce předá přepravní kontrola do účtárny ze své evidence sumární částky, které budou zaúčtovány na příslušné účty a proveden odvod DPH. Tzn., že na straně Dal účtu pohledávek by byly měsíční sumární částky tvořené skutečnými úhradami a na straně Má Dáti suma veškerých záchytů v příslušném měsíci, nikoli jednotlivé tarifní přestupky, s tím, že podrobnou evidenci vede a zodpovídá za ni oddělení přepravní kontroly.
3. Inventarizace účtu pohledávek se provádí dokladovou inventurou pohledávek, kde jsou smluvní pokuty evidovány jednotlivě, tzn. porovnáním evidence přepravní kontroly se zůstatkem účtu pohledávek v účetnictví.

4. Jakékoli storno pohledávky je provedeno v odůvodněných případech po projednání vedoucího předprodeje a přepravní kontroly s obchodním manažerem.
5. Na část nevymahatelných pohledávek tvoří podnik měsíčně účetní opravnou položku a neuhrazené pohledávky, které jsou obtížně vymahatelné nebo je další vymáhání neekonomické, jsou účetně odepsány.

Požadavky na oddělení přepravní kontroly

Po uzavření měsíčního období, nejpozději do 10. kalendářního dne v měsíci, předá oddělení přepravní kontroly do finanční účtárny:

- a) sumární částku veškerých záchytů v příslušném měsíci (rozdělenou na sumární částku za smluvní pokuty, za náklady řízení a za jízdné), sumární částku snížení pokuty z částky Kč 1 000,- na Kč 400,- a sumární částku zvýšení pokuty o jiné částky, např. kolky, náklady řízení,
- b) sumární částku skutečných úhrad rozdělenou na:
  - úhrady smluvních pokut zachycených v evidenci do konce roku 2000,
  - úhrady smluvních pokut zachycených v evidenci od roku 2001.

3. 3. 1 Účtování smluvních pokut

Vzhledem ke změně postupů účtování smluvních pokut, úroků z prodlení, penále, popř. jiných sankcí ze smluvních vztahů od 1. ledna 2001 musí Dopravní podnik města ČB, a. s. rozlišovat, zda se jedná o případy roku 2000 a starší, nebo vzniklé po 1. lednu 2001.

Do konce roku 2000 platila zásada, že se o smluvních pokutách a úrocích z prodlení účtovalo **do výnosů a nákladů až na základě skutečného zaplacení. Od 1. ledna 2001** platí, že se účtuje i o pohledávkách z titulu sankčních nároků **bez ohledu na to, zda byly zaplacené či nikoliv.**

Z hlediska daňového se smluvní pokuty a úroky z prodlení objevují ve zdanitelných výnosech až po zaplacení a ve výši zaplacené částky.

Výsledek hospodaření se:

- sníží o rozdíl, o který sankční nároky účtované ve výnosech převyšují skutečně přijaté částky,
- zvýší o částku, kterou podnik přijal, ale neměl ji zaúčtovanou ve výnosech, protože o ní jako o pohledávce výnosově účtoval již v předchozích obdobích.

V souvislosti se smluvními pokutami a úroky z prodlení používá Dopravní podnik města ČB, a. s. následující účty:

64430 – Smluvní pokuta v přepravní kontrole – předpis

64440 – Smluvní pokuta v přepravní kontrole – skutečné úhrady

39520 – Převody pokuty

37830 – Pohledávky v přepravní kontrole

64450 – Smluvní pokuta v přepravní kontrole – do roku 2000

60210 – Jízdné – přepravní kontrola

64821 – Přepravní kontrola – náklady řízení

64822 – Přepravní kontrola – kolky

V průběhu měsíce se účtují úhrady smluvních pokut (bankovním převodem 221 – Bankovní účet nebo v hotovosti 211 – Pokladna) na účet 39520 – Převody pokuty.

V následující tabulce č. 8 uvádím přehled pohledávek z přepravní kontroly v letech 2003 – 2004 (stav účtu 37830 – Pohledávky v přepravní kontrole).

Tabulka č. 8: **Přehled pohledávek v PKO** (v Kč)

Rok	Částka
2003	1 905 000
2004	411 000
2005	420 000

PŘÍKLAD

V měsíci lednu 2006 byla zaúčtována úhrada smluvní pokuty v částce Kč 408,-.

Účtování:

Rok 2006

12. 01. 2006 Úhrada smluvní pokuty **Kč 408,- 211/39520**

V následující tabulce č. 9 uvádím přehled předpisů a skutečných úhrad pohledávek v přepravní kontrole Dopravního podniku města ČB, a. s. za měsíc leden roku 2006.

Tabulka č. 9: **Předpisy a úhrady pohledávek v přepravní kontrole – leden 2006 (v Kč)**

	Předpisy	Úhrady	
		Záchyt do 2000	Záchyt od 2001
Smluvní pokuty	792 023	22 481,10	452 703
Snížené smluvní pokuty	- 261 250		- 261 250
Pokuty hotově	49 350		49 350
Náklady řízení	13 790,50	5 380,10	4 715
Jízdné	5 197	536	2 565
Kolky	103 800	28 766,20	21 619
Celkem	638 042,50	57 163,40	269 702

PŘÍKLAD

Oddělení přepravní kontroly předalo finanční účtárně za měsíc leden roku 2006 přehled o předpisech a úhradách smluvních pokut, rozdělených na předpisy a úhrady do 31. 12. 2000 a po 1. 1. 2001.

Účtování:

Rok 2006

31. 01. 2006 Rozdělení úhrad z účtu 39520

- do 2000 **Kč 57 163,4 39520/64450**

- od 2001 **Kč 269 702,- 39520/37830**

31. 01. 2006	<i>Předpisy</i>		
	- smluvních pokut	Kč 525 859,-	37830/64430
	- jízdného	Kč 4 602,9	37830/60210
	+ 5 % DPH	Kč 230,1	37830/34320
	- kolků	Kč 95 400,-	37830/64822
	- nákladů řízení	Kč 10 042,-	37830/64821
	+ 19 % DPH	Kč 1 908,5	37830/34330

Z rozdílu účtu 37830 – Pohledávky v přepravní kontrole podnik zaičtuje opravnou položku k pohledávkám z přepravní kontroly.

3. 3. 2 Opravné položky k pohledávkám v přepravní kontrole

Opravnou položku k pohledávkám v přepravní kontrole zjistí Dopravní podnik města ČB, a. s. rozdílem mezi předpisy a úhradami, tzn. rozdílem stran MD a D účtu 37830 – *Pohledávky v přepravní kontrole*. Opravná položka je tvořena každý měsíc a je daňově neuznatelná.

V souvislosti s těmito opravnými položkami používá podnik následující účty:

55930 – Tvorba opravných položek – přepravní kontrola

39140 – Opravná položka k přepravní kontrole

PŘÍKLAD

Za měsíc leden roku 2006 zjistil Dopravní podnik města ČB, a. s. rozdíl mezi předpisy a úhradami pohledávek z přepravní kontroly v částce Kč 368 341,-. Ve výši tohoto rozdílu byla vytvořena opravná položka.

Účtování:

Rok 2006

31. 01. 2006	<i>Tvorba opravné položky</i>	Kč 368 341,-	55930/39140
--------------	-------------------------------	---------------------	--------------------

Protože tato opravná položka je daňově neuznatelná, částka Kč 368 341,- v roce 2006 neovlivní daňový základ podniku.

V tabulce č. 10 uvádím přehled opravných položek k pohledávkám v přepravní kontrole v letech 2001 – leden 2006.

Tabulka č. 10: **Opravné položky k pohledávkám v PKO (v Kč)**

Rok	Částka
2001	2 817 239
2002	3 662 651
2003	4 143 241
2004	3 729 011
2005	5 623 851
leden 2006	368 341
Celkem	20 344 334

3. 3. 3 Vymáhání pohledávek z přepravní kontroly

V případě, že se cestující městské hromadné dopravy neprokáže platným cestovním dokladem, udělí revizor Dopravního podniku města ČB, a. s. cestujícímu pokutu ve výši Kč 1 000,-.

Cestující má možnost uhradit částku:

- a) „na místě“ v hotovosti – v tomto případě je mu pokuta snížena na Kč 400,-,
- b) do 15 kalendářních dnů – částku musí uhradit na oddělení přepravní kontroly podniku, zaplatí částku Kč 400,- + výši jízdného,
- c) po 15 kalendářních dnech – částka se navýší o Kč 200,-, tzn., že pokuta činí Kč 600,- + výše jízdného.

Postup při vymáhání pohledávek v přepravní kontrole

Pokud ani po 15 kalendářních dnech cestující pokutu neuhradí, postupuje Dopravní podnik města ČB, a. s. následujícím způsobem:

a) upomínka

Podnik zašle dlužníkovi upomínku. Poplatek za zaslání upomínky podnikem činí cca Kč 50,-. Zasílání upomínek není povinné, podnik tak činí ze svého rozhodnutí.

b) soudní řízení

Pokud dlužník neuhradí pokutu ani na základě upomínky, podá podnik žalobu u soudu. V tomto případě už činí výše pokuty Kč 1 000,- + výše jízdného + kolek za podání žaloby Kč 600,-. Dlužník obdrží žalobu a platební rozkaz od soudu, ve kterém je stanovena lhůta, do které musí pokutu uhradit. Dopravní podnik města ČB, a. s. podává přibližně 35 žalob za týden.

c) exekuce

Pokud dlužník neuhradí pokutu ani do doby stanovené soudem, je případ předán podnikovému exekutorovi. Takovýmto způsobem může být pohledávka vymáhána do 10 let od jejího vzniku. Exekutorovi jsou předány platební rozkazy a tituly potřebné k vymáhání pohledávky. Způsob vymáhání pohledávky je na jeho rozhodnutí. Dlužník musí uhradit kromě výše stanovených částek i veškeré náklady spojené s vymáháním.

3. 4 Pohledávky za zaměstnanci

Dopravní podnik města ČB, a. s. eviduje také pohledávky za zaměstnanci. Pohledávky za zaměstnanci vznikají za poskytnutí stravenek zaměstnancům, za náhradu škody způsobené zaměstnancem, za mobilní telefony a provozní zálohy. Provozní zálohy představují hotové peněžní prostředky, které podnik zaměstnancům poskytuje, a které slouží k vrácení peněz, např. v předprodejích jízdenek městské hromadné dopravy nebo v přepravní kontrole při úhradách smluvních pokut.

V souvislosti s těmito pohledávkami používá podnik následující účty:

33510 – Pohledávky za zaměstnanci

33520 – Pohledávky za zaměstnanci – stravenky

33530 – Pohledávky za zaměstnanci – mobilní telefony

33540 – Pohledávky za zaměstnanci – náhrady škod

64891 – Ostatní provozní výnosy – náhrady od fyzických osob

V následující tabulce č. 11 uvádím přehled pohledávek za zaměstnanci podniku v letech 2003 – 2005.

Tabulka č. 11: **Přehled pohledávek za zaměstnanci** (v Kč)

Rok	Částka
2003	379 000
2004	370 000
2005	474 000

PŘÍKLAD

1. listopadu 2005 vznikla Dopravnímu podniku města ČB, a. s. pohledávka za zaměstnancem za náhradu škody způsobené na trolejbusu městské hromadné dopravy. Škoda činila Kč 20 000,-.

Účtování:

Rok 2005

01. 11. 2005 Pohledávky za zaměstnanci – náhrada škody Kč 20 000,- 33540/64891

PŘÍKLAD

1. prosince 2005 poskytl Dopravní podnik města ČB, a. s. peněžní prostředky do pokladen v předprodejích jízdenek městské hromadné dopravy v částce Kč 30 000,-. Tímto vznikla podniku pohledávka za zaměstnanci.

Účtování:

Rok 2005

01. 12. 2005 Pohledávky za zaměstnanci

Kč 30 000,- 33510/211

3. 5 Stát – daňové pohledávky

Podnik účtuje o pohledávkách, které mu vznikají vůči státu (finančnímu úřadu) v případě nadměrného odpočtu daně z přidané hodnoty. Nadměrný odpočet DPH vzniká podniku rozdílem stran Má Dáti a Dal účtu 343 – DPH. Důvodem nadměrného odpočtu DPH je, že vstupy (nákupy) podniku jsou realizovány s 19 % základní sazbou DPH a výstupy (prodeje) podniku převážně s 5 % sníženou sazbou DPH.

Používané účty DPH:

34310 – 0 % DPH

34320 – Snížená sazba DPH (5 %)

34330 – Základní sazba DPH (19 %)

Daň z přidané hodnoty se účtuje na analytických účtech dle výše sazby DPH. Nadměrný odpočet nebo daňová povinnost podniku je zjištěna z konečného zůstatku účtu 343.

Nadměrný odpočet DPH podniku v letech 2003 – 2005 uvádím v následující tabulce č. 12.

Tabulka č. 12: Vyúčtování DPH – nadměrný odpočet (v Kč)

Rok	Částka
2003	2 346 000
2004	4 052 000
2005	6 330 000

PŘÍKLAD

K 31. 12. 2005 činila daňová pohledávka podniku vůči státu Kč 6 330 000,-.

Účtování:

Rok 2006

31. 01. 2006 Nadměrný odpočet DPH – úhrada od FÚ   Kč 6 330 000,-   221/343

4 Závěr

Cílem mé bakalářské práce byla analýza jednotlivých pohledávek v konkrétní obchodní společnosti a jejich účtování. Této analýze jsem se věnovala v praktické části práce, kde jsem uvedla i konkrétní příklady pohledávek a jejich účtování v daném podniku. Analýzu pohledávek jsem provedla v Dopravním podniku města České Budějovice, a. s. Dopravní podnik města České Budějovice je od 1. září 1997 akciovou společností. Hlavním předmětem podnikání podniku je, kromě jiného, provozování městské hromadné dopravy, provozování čerpacích stanic, reklamní činnosti a další. Charakteristikou podniku a způsobem vedení účetnictví v podniku jsem se zabývala v první kapitole praktické části. Kromě běžných pohledávek z dodavatelsko – odběratelských vztahů (tzn. pohledávek za odběrateli) eviduje podnik také pohledávky z přepravní kontroly (PKO) (pohledávky za tzv. „černými pasažéry“), pohledávky za zaměstnanci a daňové pohledávky za státem.

Pohledávkám z dodavatelsko - odběratelských vztahů jsem se věnovala ve druhé kapitole praktické části. Přehled pohledávek za odběrateli jsem uvedla v tabulce č. 2. Celková výše pohledávek z dodavatelsko – odběratelských vztahů Dopravního podniku města České Budějovice, a. s. činila k 31. 12. 2001 Kč 2 658 885,-, k 31. 12. 2002 Kč 7 859 206,-, k 31. 12. 2003 Kč 12 738 207,-, k 31. 12. 2004 Kč 5 203 296,- a k 31. 12. 2005 Kč 5 684 076,-. V současné době snad neexistuje podnik, jehož všechny pohledávky by byly hrazeny do doby jejich splatnosti. Také Dopravní podnik města ČB, a. s. eviduje pohledávky po lhůtě splatnosti. Z celkové částky Kč 5 684 076,- v roce 2005 představovaly pohledávky po lhůtě splatnosti Kč 1 135 845,-, tj. přibližně 20 % podíl. Tyto pohledávky je třeba vyloučit z výsledku hospodaření a tudíž ze základu daně, aby nedošlo k vyššímu zdanění, než je nutné. Veškeré tyto pohledávky za odběrateli jsou evidovány na účtu 31110 – *Odběratelé*. Pro lepší přehled a kontrolu pohledávek z dodavatelsko – odběratelských vztahů bych doporučila podniku rozdělit účet 31110 – *Odběratelé* na více analytických účtů, např. dle výše pohledávky, dle lhůty splatnosti, nebo dle odběratele (obchodní společnosti, fyzické osoby apod.).

Zákon o daních z příjmů umožňuje podniku jednorázový odpis pohledávek. Podnik takto odpisuje neuhrazené pohledávky v případě, že dojde k úmrtí dlužníka, nebo je k pohledávce vytvořena opravná položka do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty

pohledávky. Tento zákon dříve umožňoval také postupný odpis pohledávek se splatností do 31. 12. 1994. Dopravní podnik města ČB, a. s. používal individuální metodu tohoto odpisu, kdy každou pohledávku sledoval zvlášť. Tuto metodu jsem znázornila na konkrétním případu pohledávky po splatnosti, který jsem doplnila metodou souhrnnou. Z uvedených příkladů vyplynulo, že metoda souhrnná by byla pro podnik z hlediska daňového výhodnější, protože v případě pozdější úhrady odepsané pohledávky musel podnik při použití metody individuální zahrnout již odepsanou část pohledávky do výnosů, což je daňově nevýhodné. Souhrnná metoda by byla pro podnik i méně administrativně náročná. Podnik také odpisuje pohledávky nad rámec zákona o daních z příjmů. Tyto odpisy jsou daňově neuznatelné, jejich přehled jsem uvedla v tabulce č. 7.

K nepromlčeným pohledávkám se splatností po 31. 12. 1994 tvoří Dopravní podnik města ČB, a. s. opravné položky v rámci zákona o rezervách. Přehled zákonných a ostatních opravných položek (nad rámec tohoto zákona) je uveden v tabulce č. 3 a v tabulce č. 4. Dále jsem v této kapitole uvedla prevenci proti vzniku a postup při vymáhání pohledávek z dodavatelsko – odběratelských vztahů.

Třetí kapitola praktické části je věnována pohledávkám v přepravní kontrole (tabulka č. 8). Do konce roku 2000 musel podnik účtovat o těchto pohledávkách do výnosů a nákladů až na základě jejich skutečného zaplacení. Od 1. 1. 2001 došlo ke změně a o pohledávkách se účtuje bez ohledu na to, zda byly zaplacené či nikoliv. Každý měsíc tvoří Dopravní podnik města ČB, a. s. k těmto pohledávkám opravné položky (tabulka č. 10), které jsou daňově neuznatelné. Výši opravné položky zjistí podnik rozdílem mezi předpisy a úhradami smluvních pokut v jednotlivých měsících. Během posledních pěti let se výše této opravné položky vyšplhala k částce přesahující Kč 20 000 000,-.

Čtvrtá kapitola zahrnuje pohledávky za zaměstnanci (tabulka č. 11). Tyto pohledávky zahrnují stravenky poskytnuté zaměstnancům, mobilní telefony, náhrady škod způsobené zaměstnanci (např. za poškození trolejbusu MHD řidičem), poskytnuté provozní zálohy. Tyto zálohy se týkají hotových peněžních prostředků, např. v pokladně přepravní kontroly, která přijímá platby smluvních pokut, nebo v předprodejích jízdenek městské hromadné dopravy.

Pátá kapitola je věnována daňovým pohledávkám za státem. Jedná se o nadměrný odpočet DPH. Nadměrný odpočet DPH je způsoben tím, že vstupy podniku jsou realizovány s 19 % základní sazbou DPH a výstupy s převážně 5 % sníženou sazbou DPH. V roce 2003 činil nadměrný odpočet DPH Kč 2 346 000,-, v roce 2004 Kč 4 052 000,- a v roce 2005 Kč 6 330 000,- (tabulka č. 12).

Problematice pohledávek je nutno i nadále v podniku věnovat pozornost, protože nelze předpokládat výrazné zlepšení platební morálky odběratelů. Podnik by měl předcházet vzniku neuhrazených pohledávek, nadále sledovat legislativní podmínky a využívat veškeré zákonné prostředky. Nejdůležitější pro každý podnik jsou včas uhrazené pohledávky.

5 Použitá literatura

1. BAŘINOVÁ, D., VOZŇÁKOVÁ, I. *Pohledávky – vzory smluv a podání*. Praha: GRADA Publishing a.s., 2. vydání, 2003, ISBN 80-247-0581-8
2. BLECHOVÁ, B., JANOUŠKOVÁ, J. *Podvojně účetnictví v příkladech 2003*. Praha: GRADA Publishing a.s., 3. vydání, 2003, ISBN 80-247-0520-6
3. BUCHTOVÁ, J. *Programová učebnice Podvojného účetnictví pro podnikatele*. Ostrava: MIRAGO, 2004, ISBN 80-85922-32-0
4. DRBOHLAV, J., POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. Praha: ASPI Publishing s r.o., 2004, ISBN 80-86395-93-6
5. HORWATH NOTIA AUDIT. *Podvojně účetnictví 2005*. Praha: GRADA Publishing a. s., 2005, ISBN 80-247-0878-7
6. JANOUŠEK, L. a kol. *Daňové a nedaňové náklady a výdaje*. Praha: ASPI Publishing s r.o., 3. vydání, 2002, ISBN 80-86395-24-3
7. KOČOVÁ, M. *Pohledávky – pohledávky z obchodních vztahů. Účetnictví v praxi*, 2004, č. 7, 8
8. RYNEŠ, P. *Podvojně účetnictví a účetní závěrka 2005*. Praha: ANAG s r.o., 2005, ISBN 80-7263-251-5
9. SKÁLOVÁ, J., SKÁLA, M. *Ceny v účetnictví a daních*. Praha: ASPI Publishing s r.o., 2002, ISBN 80-86395-35-9
10. VALACH, J. a kol. *Finanční řízení podniku*. Praha: Ekopress s. r. o., 1999, ISBN 80-86119-21-1
11. *České účetní standardy pro podnikatele*
12. *Občanský zákoník*
13. *Obchodní zákoník*
14. *Vyhláška č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů*
15. *Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů*
16. *Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů*
17. *Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů*

6 Seznam tabulek a grafů

- Tabulka č. 1 – Stav účtu 31110 k 31. 12. 2005
- Tabulka č. 2 – Rozbor pohledávek z obchodních vztahů
- Tabulka č. 3 – Přehled opravných položek k 31. 12. 2005
- Tabulka č. 4 – Přehled opravných položek k 31. 12. 2005
- Tabulka č. 5 – Postupné odpisy podniku r. 1995 – 2001
- Tabulka č. 6 – Základ daně
- Tabulka č. 7 – Daňově neuznatelné odpisy
- Tabulka č. 8 – Přehled pohledávek v PKO
- Tabulka č. 9 – Předpisy a úhrady pohledávek v přepravní kontrole – leden 2006
- Tabulka č. 10 – Opravné položky k pohledávkám v PKO
- Tabulka č. 11 – Přehled pohledávek za zaměstnanci
- Tabulka č. 12 – Vyúčtování DPH – nadměrný odpočet
- Graf č. 1 – Pohledávky

7 Přílohy

Příloha č. 1 – Rozvaha k 31. 12. 2004

Příloha č. 2 – Rozvaha k 31. 12. 2005

Příloha č. 3 – Uznání závazku dlužníkem